

Opieka nad dzieckiem i rodziną w województwie łódzkim w latach 2015–2020

Child and family care
in Łódzkie Voivodship in years 2015–2020

Opieka nad dzieckiem i rodziną w województwie łódzkim w latach 2015–2020

Child and family care
in Łódzkie Voivodship in years 2015–2020

Urząd Statystyczny w Łodzi Statistical Office in Łódź

Łódź 2021

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódzki Ośrodek Badań Regionalnych
Statistical Office in Łódź, Łódzkie Centre For Regional Surveys

pod kierunkiem
supervised by
Katarzyny Szkopieckiej

Zespół autorski

Editorial team
Anna Gierlich
Magdalena Hochman
Izabela Kaleta

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics
Anna Gierlich
Magdalena Hochman

ISBN 978-83-956178-5-0

Publikacja dostępna na stronie internetowej

Publications available on website
<http://lodz.stat.gov.pl/>

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła

When publishing Statistics Poland data — please indicate the source

Przedmowa

Urząd Statystyczny w Łodzi przekazuje Państwu publikację charakteryzującą opiekę nad dzieckiem i rodziną w województwie łódzkim w świetle dostępnych danych statystyki publicznej.

Zakres tematyczny wydawnictwa obejmuje informacje dotyczące zjawisk demograficznych, opieki instytucjonalnej nad dziećmi, świadczeń rodzinnych i wychowawczych, świadczeń pomocy społecznej oraz wydatków jednostek samorządu terytorialnego na zadania realizowane w ramach pomocy rodzinie. Uzupełnienie stanowią dane dotyczące warunków ekonomicznych gospodarstw domowych.

Analizę opisanej tematyki w czasie umożliwiają przedstawione w publikacji szeregi danych obejmujące lata 2015–2020, a ocenie zróżnicowania przestrzennego służy prezentacja wybranych danych w przekroju powiatów.

Publikacja skierowana jest do szerokiego grona odbiorców zainteresowanych problematyką opieki nad dzieckiem i rodziną, w szczególności do osób i instytucji podejmujących działania mające na celu tworzenie możliwości i warunków sprzyjających pełnemu rozwojowi i bezpieczeństwu socjalnemu dziecka.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Łodzi

dr Piotr Ryszard Cmela

Preface

Statistical Office in Lodz provides you the publication characterizing the status of child and family care in the Łódzkie Voivodship on the background of the available statistics data.

Publication consists of information on demographic phenomena, institutional childrencare, family and child-raising benefits, social assistance benefits and expenditures of local government units on tasks implemented within family aid. The study is supplemented with information about economic conditions of households.

The analysis of described subject during longer period of time is possible thanks to a series of data covering the period 2015–2020, as well as territorial diversity is presented by selected data by powiats.

The publication is addressed to a wide range of readers interested in problems of child and family care, in particular to persons and institutions which take action to create opportunities and favourable conditions for the full development and social security of the child.

Director
of the Statistical Office in Łódź

Piotr Ryszard Cmela, Ph.D.

Spis treści

Contents

	Str. Page
Przedmowa	3
Preface	4
Spis treści	5
Contents	5
Spis tablic	6
List of tables	6
Spis wykresów	8
List of charts	8
Spis map	10
List of maps	10
Objaśnienia znaków umownych i ważniejsze skróty	11
Symbols and main abbreviations	11
Synteza	12
Executive summary	14
Rozdział 1. Ludność, gospodarstwa domowe i rodziny	16
Chapter 1. Population, households and families	16
Rozdział 2. Opieka instytucjonalna nad dzieckiem	33
Chapter 2. Institutional care of a child	33
Rozdział 3. Piecza zastępcza	39
Chapter 3. Fostere care	39
Rozdział 4. Świadczenia rodzinne i świadczenia z programu „Rodzina 500+”	43
Chapter 4. Family benefits and benefits under the „Family 500+” programme	43
Rozdział 5. Pomoc społeczna	50
Chapter 5. Social assistance	50
Uwagi ogólne	61
General notes.....	62

Integralną częścią niniejszego opracowania są szczegółowe zestawienia tabelaryczne w pliku xls udostępnione na stronie internetowej (<https://lodz.stat.gov.pl>) stanowiące załącznik do publikacji. An integral part of the study are detailed tabular statements in the xls file disseminated at the website (<https://lodz.stat.gov.pl>) constituting an annex to this publication.

Spis tablic

List of tables

	Str. Page
1. Ludność według grup wieku	17
1. Population by age group	17
2. Ruch naturalny ludności	21
2. Vital statistics of population	21
3. Płodność kobiet i współczynniki reprodukcji ludności	22
3. Female fertility and reproduction rates of population	22
4. Małżeństwa zawarte	26
4. Marriages	26
5. Małżeństwa rozwiązane przez rozwód	27
5. Marriages dissolved by divorce	27
6. Separacje orzeczone	28
6. Separations	28
7. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny i wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych	29
7. Average monthly available income and expenditures per capita in households	29
8. Wskaźniki zagrożenia ubóstwem (zasięg ubóstwa)	31
8. At-risk-of-poverty rates	31
9. Żłobki i kluby dziecięce	33
9. Nurseries and children's clubs	33
10. Wychowanie przedszkolne	35
10. Pre-primary education	35
11. Wychowankowie w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii oraz ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych	37
11. Residents of special educational centres, youth education centres, youth social therapy centres and rehabilitation-education centres	37
12. Placówki wsparcia dziennego	37
12. Day-support centres	37
13. Rodzinna piecza zastępcza	39
13. Family foster care	39
14. Instytucjonalna piecza zastępcza	41
14. Institutional foster care	41
15. Zasiłek rodzinny	43
15. Family allowance	43
16. Wydatki na świadczenia rodzinne	45
16. Expenditure on family benefits	45
17. Świadczenie wychowawcze „Rodzina 500+”	47
17. Child-raising benefit „Family 500+”	47

	Str. Page
18. Pomoc społeczna stacjonarna	50
18. Stationary social welfare	50
19. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej	53
19. Households receiving of social assistance benefits	53
20. Osoby korzystające z pomocy pieniężnej na 10 tys. ludności	56
20. Recipients of monetary assistance per 10 thousand population	56
21. Osoby korzystające z pomocy niepieniężnej na 10 tys. ludności	58
21. Recipients of non-monetary assistance per 10 thousand population	58
22. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego w działach: Pomoc społeczna, Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej oraz Rodzina	60
22. Budget expenditure of local government units in divisions: Social assistance, Other tasks in sphere of social policy and Family	60

Spis wykresów

List of charts

	Str. Page
1. Ludność według grup wieku	16
1. Population by age group	16
2. Zmiana liczebności grup dzieci i młodzieży w latach 2015–2020.....	17
2. Change in the number of groups of children and adolescents in 2015–2020	17
3. Ludność według płci i wieku w 2020 r.	18
3. Population by sex and age in 2020	18
4. Ruch naturalny	20
4. Vital statistics	20
5. Urodzenia żywe według kolejności urodzenia dziecka	23
5. Live births by birth order	23
6. Ruch migracyjny	24
6. Migration	24
7. Powierzenie opieki nad dziećmi	28
7. Entrusting care of children	28
8. Poziom przeciętnych miesięcznych dochodów i wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych	29
8. Average monthly income and expenditures per capita in households	29
9. Struktura przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych (w % wydatków ogółem) w 2020 r.	30
9. Structure of average monthly expenditure per capita in households (in % of total expenditure) in 2020	30
10. Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych	32
10. Subjective evaluation of material situation of household	32
11. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach	34
11. Percentage of children covered by nursery care	34
12. Nianie według wieku	34
12. Nannies by age	34
13. Wychowankowie specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii oraz ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych	37
13. Residents of special educational centres, youth education centres, youth social therapy centres and rehabilitation-education centres	37
14. Wychowankowie placówek wsparcia dziennego	38
14. Residents of day-support centres	38
15. Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej według wieku	40
15. Children in family foster care by age	40

	Str. Page
16. Wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych	42
16. Residents of care and education centres	42
17. Dzieci, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny według wieku	45
17. Children for which families shall receive family allowance by age	45
18. Wydatki na świadczenia rodzinne według rodzajów	47
18. Expenditure on family benefits by type	47
19. Przeciętne wydatki na świadczenia wychowawcze z programu „Rodzina 500+” na jednego mieszkańca według powiatów w 2020 r.	48
19. Average expenditure on child-raising benefits from „Family 500+” programme per capita by powiats in 2020	48
20. Rodziny posiadające Kartę Dużej Rodziny według powiatów w 2020 r.	49
20. Families receiving The Large Family Card by powiats in 2020	49
21. Struktura ludności w gospodarstwach domowych korzystającej z pomocy społecznej	53
21. Structure of population in households receiving of social assistance benefits	53
22. Powody przyznania pomocy społecznej rodzinie na podstawie decyzji	55
22. Reasons for granting social assistance to a family based on the decisions	55
23. Struktura wydatków na świadczenia pieniężne	57
23. Structure of expenditures on monetary benefits	57
24. Struktura wydatków na świadczenia niepieniężne	58
24. Structure of expenditures on non-monetary benefits	58
25. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego w działach: Pomoc społeczna, Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej oraz Rodzina	59
25. Budget expenditure of local government units in divisions: Social assistance, Other tasks in sphere of social policy and Family	59

Spis map

List of maps

	Str. Page
1. Dzieci w wieku do 14 lat w 2020 r.	19
1. Children aged under 14 years in 2020	19
2. Przyrost naturalny ludności w 2020 r.	21
2. Natural increase of population in 2020	21
3. Migracje wewnętrzne i zagraniczne na pobyt stały w 2020 r.	25
3. Internal and foreign migrations for permanent residence in 2020	25
4. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat w 2020 r.	36
4. Children attending pre-primary education establishments per 1000 children aged 3–6 in 2020	36
5. Zasiłek rodzinny w 2020 r.	44
5. Family allowance in 2020	44
6. Miejsca w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w 2020 r.	51
6. Places in stationary social welfare facilities per 10 thousand population in 2020	51
7. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej w 2020 r.	52
7. Scope of use of social assistance at domicile in 2020	52

Objaśnienia znaków umownych i ważniejsze skróty

Symbols and main abbreviations

Znaki umowne

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (-)	zjawisko nie wystąpiło. magnitude zero.
Zero: (0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5. magnitude not zero, but less than 0.5 of a unit.
(0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05. magnitude not zero, but less than 0.05 of a unit.
Znak (.)	oznacza: brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej lub że wypełnienie pozycji jest niemożliwe albo niecelowe. data not available, classified data (statistical confidentiality) or providing data impossible or purposeless.
„W tym” “Of which”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy. indicates that not all elements of the sum are given.

Skróty

Abbreviations

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
tys.	tysiąc thousand
mln	milion
zł PLN	złoty zloty
p. proc. pp	punkt procentowy percentage point
r.	rok year
tabl.	tablica table
tj. i.e	to jest that is
DZ.U.	Dziennik Ustaw Journal of Laws
z późn. zm.	z późniejszymi zmianami

Synteza

W 2020 r. w województwie łódzkim mieszkało 580,3 tys. dzieci i młodzieży w wieku 0–24 lata, czyli o 6,5% mniej niż w 2015 r. Udział dzieci i młodzieży w ogólnej liczbie ludności maleje z roku na rok z 24,5% w 2015 r. do 23,8% w 2020 r. W najbliższych dwóch dekadach można się spodziewać spadku tego udziału – według prognoz demograficznych – do 20,6% w 2040 r.

Na przekształcenia w strukturze dzieci i młodzieży według wieku największy wpływ ma liczba urodzeń. W województwie łódzkim w latach 2015–2020 co roku rodziło się od 20,9 do 23,8 tys. dzieci (łącznie 134,2 tys.). W tym okresie w wyniku ujemnego salda migracji ubywało 4,7 tys., a z tytułu zgonów 1,6 tys. dzieci i młodzieży.

Utrzymujący się od lat niski poziom dzietności nie zapewnia stabilnego rozwoju demograficznego. W latach 2015–2020 liczba kobiet w wieku rozrodczym (15–49 lat) zmniejszyła się o 30,2 tys. (5,3%). Współczynnik dzietności, obrazujący zastępowalność pokoleń, utrzymywał się na poziomie 126–141 urodzeń dzieci na 100 kobiet w wieku rozrodczym, czyli poniżej poziomu optymalnego, zawierającego się w przedziale 210–215 urodzeń.

W województwie łódzkim wśród ogółu nowo tworzonych małżeństw udział pierwszych związków (tj. panien z kawalerami) zmniejszył się z 81,1% do 76,3%. Sukcesywnie podwyższał się wiek nowożeńców. W 2020 r. mężczyźni najczęściej żenili się będąc w wieku 31 lat, a kobiety w wieku 29 lat, podczas gdy w 2015 r. wiek środkowy mężczyzn wynosił niespełna 29 lat, a kobiet 27 lat. W latach 2015–2020 rozwiodło się średnio 4 tys. małżeństw rocznie, a rozwód dotyczył przeciętnie 3,3 tys. nieletnich dzieci (będących w wieku do 18 lat). Wśród rozwiedzionych małżeństw prawie 60% wychowywało dzieci. Pary z jednym dzieckiem stanowiły prawie 2/3 ogółu posiadających dzieci. Najczęściej sąd orzekało wspólnym wychowywaniu dzieci przez rozwiedzionych małżonków (w 2020 r. 81,6% przypadków). Tylko w nielicznych przypadkach dziecko powierzano rodzinie zastępczej lub placówce wychowawczej (w 2020 r. 0,8%).

Sytuacja materialna gospodarstw domowych w województwie łódzkim w okresie 2015–2020 poprawiła się. Gospodarstwa domowe osiągały z roku na rok coraz wyższe dochody. Udział ponoszonych wydatków na towary i usługi konsumpcyjne w stosunku do dochodów zmniejszył się z 80,1% w 2015 r. do 62,6% w 2020 r.

W analizowanym okresie obserwowano korzystną tendencję poprawy subiektywnej oceny warunków życia gospodarstw. Zwiększył się odsetek gospodarstw domowych oceniających swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą/dobłą (łącznie w 2020 r. do 40%), a zmniejszył się odsetek gospodarstw postrzegających ją jako raczej złą albo złą (łącznie do 8,1%) oraz jako przeciętną (do 52%).

W województwie łódzkim liczba placówek opieki nad dziećmi do lat 3, jak i oferowanych przez nie miejsc, z roku na rok rośnie. Na koniec 2020 r. w województwie łódzkim działały 223 placówki. Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce dysponowały łącznie 8,9 tys. miejsc, tj. o 111,9% więcej niż w 2015 r. W ciągu 2020 r. w żłobkach i klubach dziecięcych przebywało 12,6 tys. dzieci, tj. o 65,4% więcej niż w 2015 r. Niestety liczba placówek w 2020 r. była wciąż za mała, gdyż dawała szansę korzystania z ich usług tylko 11,4% populacji dzieci w wieku do lat 3 (w 2015 r. – 6,4%).

W województwie łódzkim w roku szkolnym 2020/21 dzieci mogły uczęszczać do 742 przedszkoli, 480 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych, 5 zespołów wychowania przedszkolnego i 83 punktów przedszkolnych. Wychowaniem przedszkolnym objętych było 83,5 tys. dzieci, tj. o 18,8% więcej niż w roku szkolnym 2015/16. Zwiększył się odsetek dzieci w grupie wiekowej 3–6 lat uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego. O ile w roku szkolnym 2016/17 było to 81,4%, to w roku 2020/21 – 89,6%. W układzie powiatów odsetek dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego zawierał się w przedziale od 78,7% w powiecie kutnowskim do 101,1% w Skierniewicach. Należy wyjaśnić, że większy od 100% odsetek dzieci w placówkach przedszkolnych w danym powiecie wynika z faktu, że część dzieci dowożona jest przez rodziców zamieszkałych w innych powiatach.

We wzmocnieniu opiekuńczych funkcji rodziny, istotne znaczenie miały placówki wsparcia dziennego, których w 2020 r. w województwie łódzkim funkcjonowało 125, tj. o 21 placówek mniej niż w 2015 r. Ze wszystkich rodzajów placówek wsparcia dziennego (opiekuńczych, specjalistycznych, prowadzonych w formie pracy podwórkowej, w połączonych formach) skorzystało w ciągu 2020 r. 4,4 tys. dzieci i młodzieży i było to o prawie 1/3 dzieci mniej niż pięć lat wcześniej.

Zgodnie ze stanem w dniu 31 grudnia 2020 r. liczba dzieci ogółem umieszczonych w pieczy zastępczej wyniosła 5,2 tys., z czego 1,1 tys. przebywało w 70 placówkach pieczy instytucjonalnej, a 4,1 tys. w 2886 podmiotach pieczy rodzinnej (rodzinach zastępczych lub rodzinnych domach dziecka). Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej zmniejszyła się o 6,5% w porównaniu z 2015 r., przy czym większy spadek zanotowano w pieczy instytucjonalnej.

W 2020 r. w województwie łódzkim przeciętnie miesięcznie przyznano 245,8 tys. świadczeń rodzinnych, na które łącznie wydatkowano 634,8 mln zł, tj. o 36,9% więcej niż w 2015 r. Wśród świadczeń rodzinnych największy udział miały zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, których średnio miesięcznie wypłacono 172,3 tys. Kwota wypłaconych na ten cel świadczeń (226,1 mln zł) spadła o 8,7% w porównaniu z 2015 r.

W 2020 r. w województwie łódzkim świadczeniem wychowawczym w wysokości 500 zł miesięcznie objęto przeciętnie 395,9 tys. dzieci do 18 lat z rodzin naturalnych. Wydatki z tytułu wypłaty świadczeń wychowawczych wyniosły 2431,5 mln zł, tj. o 70,3% więcej niż w 2017 r. Z dodatków: wychowawczego, do zryczałtowanej kwoty oraz w wysokości świadczenia wychowawczego, w okresie od stycznia do grudnia 2020 r., przeciętnie miesięcznie korzystało 4,1 tys. dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej. Wydatki na dodatki wyniosły 25,0 mln zł.

W 2020 r. Kartę Dużej Rodziny posiadało 45,6 tys. rodzin, podczas gdy w 2017 r. – 20,6 tys.

W końcu 2020 r. w województwie łódzkim funkcjonowało 113 placówek stacjonarnej pomocy społecznej (łącznie z filiami) świadczących usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne, tj. o 8,7% więcej niż w 2015 r. Łącznie dysponowały one 8,2 tys. miejsc, a przebywało w nich 7,3 tys. mieszkańców. W analizowanym okresie liczba miejsc zwiększyła się o 2,3%, natomiast liczba mieszkańców spadła o 4,5%. W 2020 r. w zakładach stacjonarnych pomocy społecznej przebywało 57 mieszkańców w wieku do 18 lat, tj. 0,8% ogólnej liczby mieszkańców. W porównaniu z pierwszym z analizowanych lat ich liczba zmniejszyła się o 106 osób.

Łączna liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej (beneficjenci w gospodarstwach domowych oraz osoby bezdomne) w 2020 r. wyniosła 97,4 tys. – 4,0% ogólnej liczby ludności, tj. o 3,0 p. proc. mniej niż w 2015 r. Odsetek beneficjentów w wieku przedprodukcyjnym ukształtował się na poziomie 6,7%, wobec 13,6% na początku analizowanego okresu.

W 2020 r. w województwie łódzkim z pomocy społecznej korzystało 51,6 tys. gospodarstw domowych, tj. o 26,2 tys. mniej niż w 2015 r. W skład tych gospodarstw wchodziło 96,2 tys. osób, czyli o 78,2 tys. mniej niż na początku obserwowanego okresu. W strukturze beneficjentów pomocy społecznej przeważała ludność miejska – 57,7% (w 2015 r. – 55,7%).

W 2020 r. świadczenia w formie pieniężnej otrzymało na podstawie decyzji 76,6 tys. osób (w 2015 r. – 116,9 tys.), w łącznej kwocie 168,8 mln zł (o 28,3 mln zł mniej niż w 2015 r.). Kwota tak realizowanych świadczeń to 77,2% kwoty ogółem na świadczenia z pomocy społecznej. Świadczenia w formie niepieniężnej przyznano na podstawie decyzji 26,7 tys. osób (w 2015 r. – 52,0 tys.) i wydano na nie 49,9 mln zł, tj. 22,8% kwoty ogółem na świadczenia z pomocy społecznej (o 1,5 mln zł mniej niż w 2015 r.).

Executive summary

In 2020, 580,3 thousand children and youth aged 0–14 lived in Łódzkie Voivodship, i.e. by 6.5% less than in 2015. The proportion of children and youth in the total number of population is decreasing year by year from 24.5% in 2015 to 23.8% in 2020. In the next two decades, this share can be expected to fall – according to demographic projections – to 20.6% in 2040.

The number of births has the greatest impact on transformations in the structure of children and youth by age. In Łódzkie Voivodship in the years 2015–2020 between 20.9 and 23.8 thousand children were born every year (together 134.2 thousand). In this period, as a result of the negative net migration, the number of children and youth decreased by 4.7 thousand and due to deaths, the number of children and youth decreased by 1.6 thousand.

The low fertility rate, which has been maintained for years, does not ensure stable demographic development. In 2015–2020, the number of women of reproductive age (15–49 years) decreased by 30.2 thousand (5.3%). The fertility rate, illustrating the replacement of generations, remained at the level of 126–141 births of children per 100 women at reproductive age, i.e. below the optimal level, ranging from 210 to 215 births.

In Łódzkie Voivodship, among the total newly created marriages, the share of first relationships (i.e. single females with single males) decreased from 81.1% to 76.3%. The age of bridegrooms and brides increased successively. In 2020, men most often married at the age of 31, and women at the age of 29, while in 2012 the median age of men was less than 29 years, and women 27 years. In the years 2015–2020, there was an average of 4 thousand divorces a year, and they concerned an average of 3.3 thousand underage children (under 18 years of age). Almost 60% of divorced marriages brought children. Couples with one child accounted for almost 2/3 of the total number of couples with children. At the time of the parents' divorce, more than half of the children were between 7 and 15 years old. Most often, the court rules on the joint upbringing of children by divorced spouses (in 2020 81.6% of cases). Only in a few cases the child was entrusted to a foster family or care and education centre (in 2020 0.8%).

In period 2015–2020, the financial situation of households in Łódzkie Voivodship improved. Households reached income every year. The share of expenditure on consumer goods and services in relation to income decreased from 80.1% in 2015 to 62.6% in 2020.

In the analyzed period, the favourable tendency to improve the subjective assessment of the living conditions of households was observed. The percentage of households assessing their financial situation as good or rather good increased (in 2020 together to 40%), and decreased – of households perceiving it as rather bad or bad (together to 8.1%) and as average (to 52%).

In Łódzkie Voivodship the number of facilities and the places they offer is growing every year. At the end of 2020, there were 223 childcare facilities under the age of 3 in Łódzkie Voivodship. Nurseries, nursery wards and children's clubs had a total of 8.9 thousand places, i.e. by 111.9% more than in 2015. During 2020, there were 12.6 thousand children in nurseries and children's clubs, i.e. by 65.4% more than in 2015. Unfortunately, the number of facilities in 2020 was still too small as it gave a chance to use their services only 11.4% of the population of children under 3 years of age (in 2015 – 6.4%).

In the 2020/21 school year, in Łódzkie Voivodship, children could attend 742 nursery schools, 480 pre-primary sections in primary schools, 5 pre-primary education groups and 83 pre-primary points. There were 83.5 thousand children in pre-primary education, i.e. by 18.8% more than in the 2015/16 school year. The percentage of children in the 3–6 age group attending pre-primary education increased. While it was 81.4% in the 2015/16 school year, it was 89.6% in 2020/21. In the powiat system, the percentage of children attending pre-primary education establishments ranged from 78.7% in kutnowski to 101.1% in Skierniewice. It should be clarified that a greater than 100% percentage of children in pre-primary establishments in a given powiat results from the fact that some children are transported by parents resident in other powiats.

In strengthening the protective functions of the family, the day support facilities had significant importance, which in 2020 in Łódzkie Voivodship operated 125 centres, i.e. by 21 centres less than in 2015. In all day support facilities (general care, specialized, street work, in a combination of the forms) 4.4 thousand children and adolescents was taken into care during the year and it was almost 1/3 of children less than five years earlier.

As of 31 December 2020, the total number of 5.2 thousand children were placed in foster care, of which 1.1 thousand were in 70 institutional care, and 4.1 thousand in 2886 family foster care units (foster families or foster homes). The number of children in foster care decreased by 6.5% compared to 2015, with a larger decrease recorded in institutional care.

In 2020 in Łódzkie Voivodship, an average, 245.8 thousand families per month were granted family benefits, for which a total of PLN 634.8 million was spent, i.e. by 36.9% more than in 2015. Family allowance and supplements to the family allowance had the largest share among family benefits, which were paid out on average monthly 172.3 thousand. The amount of benefits paid for this purpose (PLN 226.1 million) decreased by 8.7% compared to 2015.

In 2020 in Łódzkie Voivodship child-raising benefit, in the amount of 500 PLN per month, received on average 395.9 thousand children up to 18 years living in natural families. Child-raising benefit payments amounted to 2431.5 million PLN, i.e. by 70.3% more than in 2017. From the child-raising supplements, the lump sum supplements and supplements equal child-raising benefit, in the period from January to December 2020, benefited an average of 4.1 thousand children placed in all forms of foster care. Expenditures on supplements amounted to PLN 25.0 million.

In 2020 a Large Family Card had 45.6 thousand families, compared to 20.6 thousand in 2017.

At the end of 2020, there were 113 stationary social welfare centres (including branches) operating in Łódzkie Voivodship, providing housing, care, support and education services, i.e. 8.7% more than in 2015. In total, they had 8.2 thousand places, and there were 7.3 thousand of residents in those facilities. In the analyzed period, the number of places increased by 2.3%, while the number of residents decreased by 4.5%. In 2020, 57 residents under the age of 18, i.e. 0.8% of the total number of residents, lived in stationary social welfare facilities. Compared to the first of the analyzed years, their number decreased by 106 persons.

The total number of beneficiaries of community social assistance (beneficiaries in households and homeless persons) in 2020 was 97.4 thousand which constituted 4.0% of the total population, i.e. by 3.0 percentage points less than in 2015. The percentage of beneficiaries in the pre-working age was 6.7%, compared to 13.6% at the beginning of the analyzed period.

In 2020, 51.6 thousand households benefited from social assistance in Łódzkie Voivodship, i.e. by 26.2 thousand less than in 2015. These households included 96.2 thousand people, i.e. by 78.2 thousand less than at the beginning of the observed period. The structure of beneficiaries of social assistance was dominated by urban population – 57.7% (in 2015 – 55.7%).

In 2020, 76.6 thousand persons (in 2015 – 116.9 thousand) received benefits in the form of money on the basis of a decision, which amounted to PLN 168.8 million (by 28.3 million less than in 2015) and accounted for 77.2% of the total amount spent. Benefits in a non-monetary form based on a decision were provided to 26.7 thousand persons (in 2015 – 52.0 thousand) and amounted to PLN 49,9 million, i.e. 22.8% of the total amount (by 1.5 million PLN less than in 2015).

Rozdział 1

Chapter 1

Ludność, gospodarstwa domowe i rodziny

Population, households and families

Dane dotyczące mieszkańców województwa łódzkiego wskazują na postępujące niekorzystane procesy demograficzne w regionie. Liczba mieszkańców województwa zmniejszała się corocznie głównie za sprawą znacznego ubytku naturalnego. Pogłębiał się proces starzenie się społeczeństwa poprzez spadek udziału osób młodych.

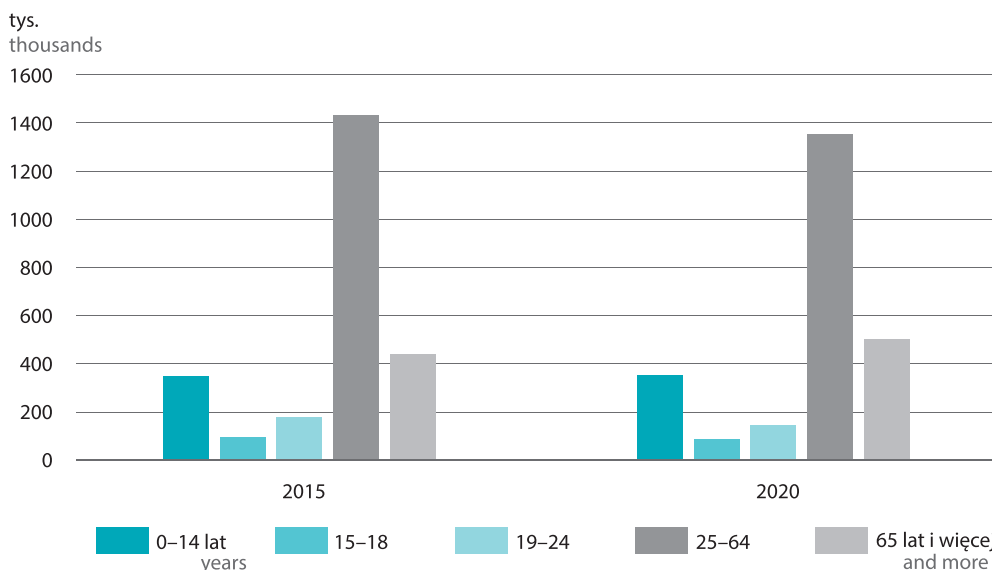
W okresie 2015–2020 ubytek rzeczywisty ludności województwa łódzkiego wyniósł 55,6 tys. osób, tj. 2,2%. W tym czasie w skali kraju zanotowano tylko nieznaczny spadek liczby ludności o 0,4%. Subpopulacja dzieci i młodzieży, której górną granicę ustalono na wiek 24 lat jako umowny moment uzyskania pełnej dojrzałości biologicznej i społecznej, liczyła w województwie łódzkim w 2020 r. 580,3 tys. osób. W analizowanym okresie liczba osób w tej grupie wieku zmniejszyła się o 40,5 tys. osób, tj. o 6,5%. Udział grupy dzieci i młodzieży, która w 2020 r. stanowiła 23,8% mieszkańców województwa zmniejszył się natomiast o 1,1 p. proc.

Wykres 1. Ludność według grup wieku

Stan w dniu 31 grudnia

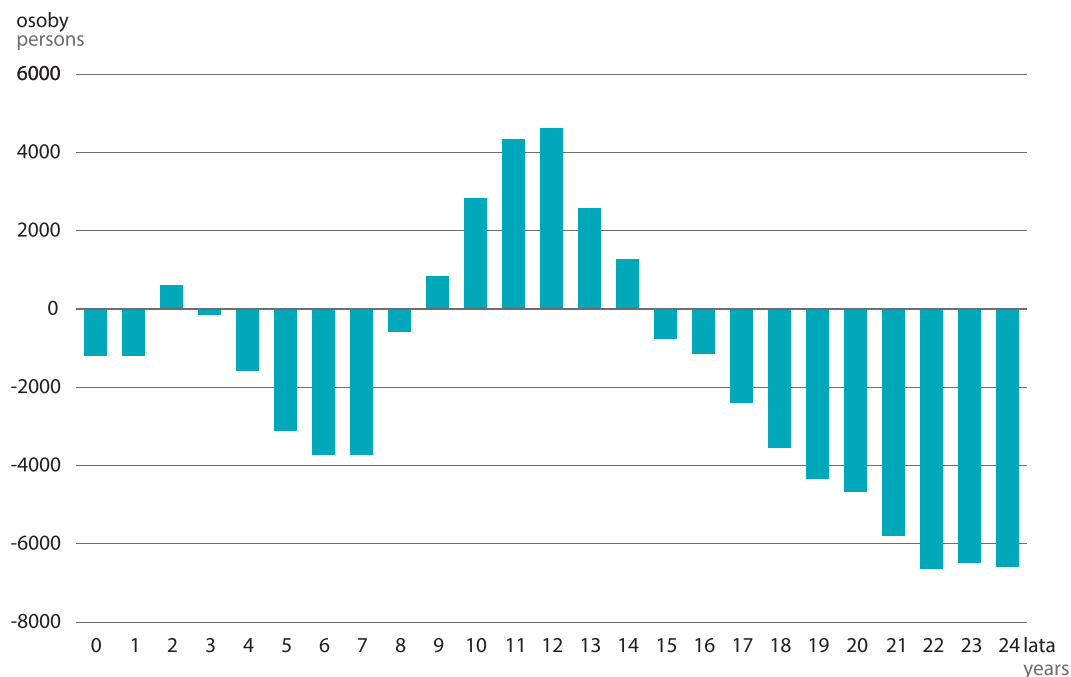
Chart 1. Population by age group

As of 31 December

Zmiany liczebności w poszczególnych rocznikach dzieci i młodzieży w tak zarysowanych granicach wieku nie mają jednakowego charakteru. W 2020 r. większa niż w 2015 r. była liczebność grup pojedynczych roczników w grupie dzieci w wieku 2 lat oraz grupie wieku 9–14 lat. Wzrost ten spowodowany był większą liczbą urodzeń w roku 2017 oraz w latach 2006–2012, w szczególności w latach 2008–2010. Grupa dzieci w wieku 0–14 lat, określanym jako młodość demograficzna, liczyła łącznie 350,9 tys. osób i w okresie 2015–2020 zwiększyła się o 0,5%. Udział tej grupy wieku zwiększył się z 14,0% do 14,4%. Największy ubytek dotyczył młodzieży wieku 15–18 lat oraz 19–24 lata. Ich łączny udział w strukturze ludności wynosił w 2020 r. 9,4%, podczas gdy w 2015 r. 10,9%. Największy spadek liczebność dotyczył najstarszych roczników subpopulacji dzieci i młodzieży, tzn. grupy wieku 22–24 lata, o ok. 6,5 tys. osób w każdym roczniku.

Wykres 2. Zmiana liczebności grup dzieci i młodzieży w latach 2015–2020
 Chart 2. Change in the number of groups of children and adolescents in 2015–2020

Tablica 1. Ludność według grup wieku
 Stan w dniu 31 grudnia
 Table 1. Population by age group
 As of 31 December

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem Total	2493603	2485323	2476315	2466322	2454779	2437970
0–14 lat	349104	349643	351534	353071	352489	350889
15–18	94627	91548	89502	87574	86627	86826
19–24	177105	169435	161621	154506	148190	142617
25–65	1432805	1420049	1405 686	1389899	1373455	1353662
65 lat i więcej and more	439962	454648	467972	481272	494018	503976

Osoby dorosłe bez osób starszych, czyli w wieku 25–64 lata, stanowiły w 2020 r. 55,5%, o 1,9 p. proc mniej niż w 2015 r. Liczebność tej grupy, obejmującej w 2020 r. 1353,7 tys. osób zmalała w pięcioletnim okresie o 5,5%. Osoby starsze, w wieku powyżej 65 lat, stanowiły w województwie łódzkim 20,7%. Wraz w wchodzeniem do tej grupy kolejnych roczników jej liczebność zwiększała się systematycznie w kolejnych latach i w 2020 r. obejmowała 504,0 tys. osób. W okresie 2015–2020 wzrost liczebności tej grupy wyniósł 14,5%.

Prognoza ludności wskazuje na dalsze wyludnianie się i starzenie się mieszkańców województwa łódzkiego. Liczba ludności na rok 2040 prognozowana jest na poziomie 2153,0 tys. osób, czyli o 285,0 tys. osób mniej (11,7%) niż było w ostatnim roku analizowanego okresu. Przechodzenie liczniejszych roczników do kolejnych grup wieku oraz zmniejszająca się liczba urodzeń spowoduje, że według prognozy

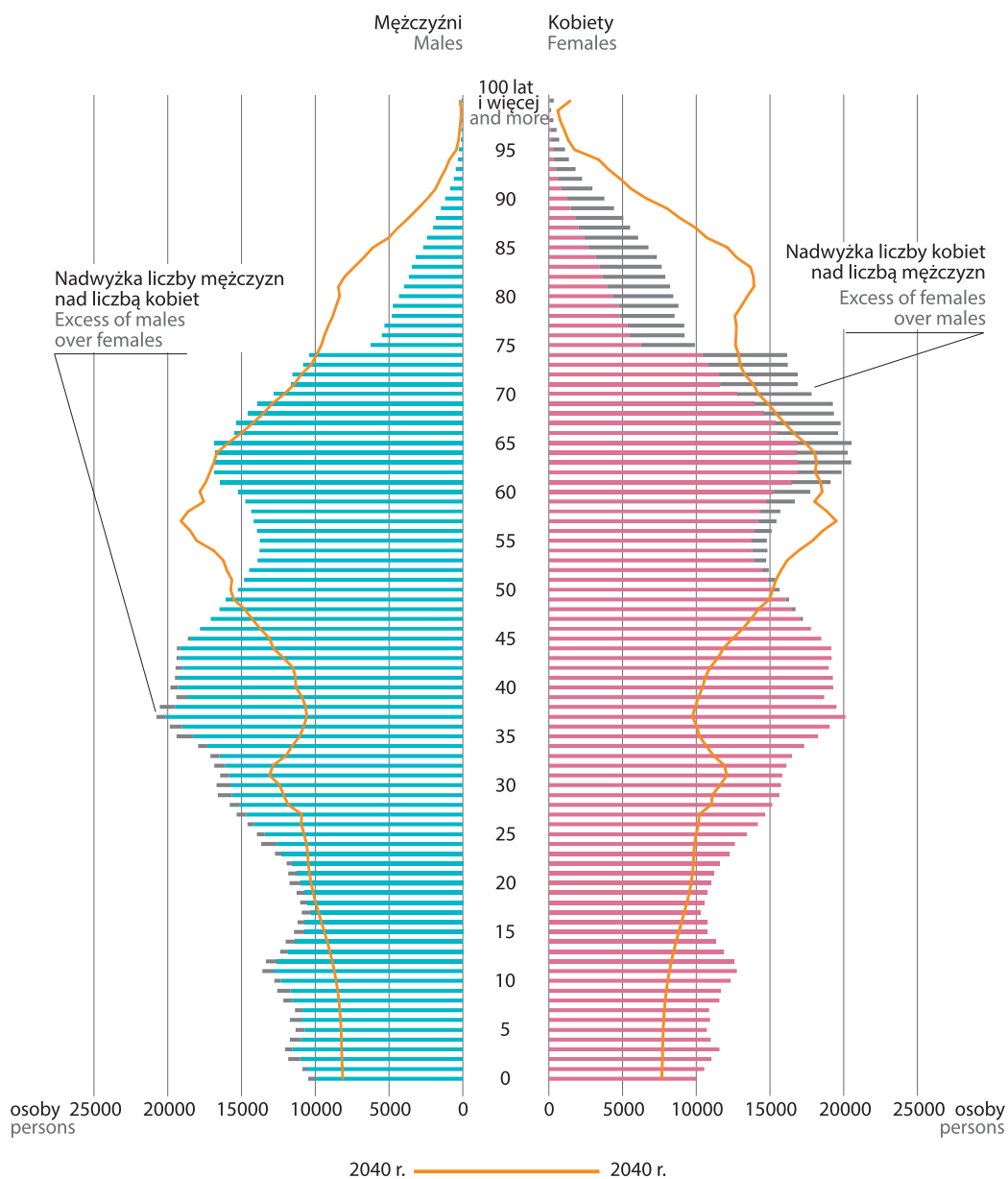
grupa młodości demograficznej liczyć będzie w 2040 r. 246,5 tys. osób, czyli 11,4% mieszkańców województwa łódzkiego. Młodzież, czyli osoby w grupach wieku 15–18 oraz 19–24 lata (odpowiednio 75,1 tys. osób oraz 120,9 tys. osób) stanowić będzie łącznie 9,1%. Znacząco wzrośnie udział grupy osób dorosłych bez osób starszych (25–64 lata), która licząc 1108,3 tys. osób, stanowić będzie 51,5% prognozowanej liczby mieszkańców województwa łódzkiego. Osoby starsze, w wieku 65 lat i więcej (602,2 tys. osób) stanowić będą 28,0% ludności.

Wykres 3. Ludność według płci i wieku w 2020 r.

Stan w dniu 31 grudnia

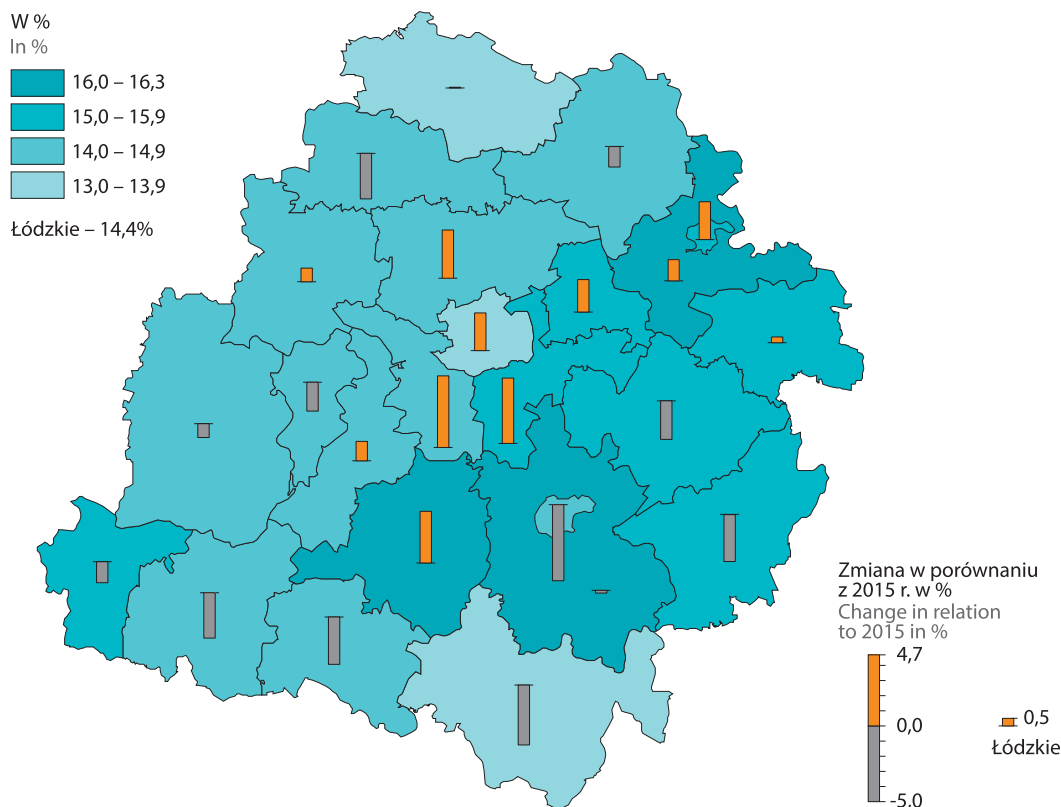
Charts 3. Population by sex and age in 2020

As of 31 December

Na poziomie lokalnym, największy udział dzieci (w wieku 0–14 lat) w ludności ogółem w 2020 r. odnotowano w powiatach: skierniewickim – 16,3%, piotrkowskim – 16,1% oraz bełchatowskim – 16,0%. Najniższy udział stanowią dzieci w Łodzi – 13,0% oraz powiecie kutnowskim – 13,5% i radomszczańskim – 13,9%. Wzrost liczby dzieci w wieku 0–14 w okresie 2015–2020 odnotowano w połowie z 24 powiatów województwa łódzkiego. Największy dotyczył powiatów: pabianickiego – 4,7% oraz łódzkiego wschodniego – 4,3%. Mniej dzieci niż w 2015 r. było w Piotrkowie Trybunalskim – o 5,0%, powiecie radomszczańskim – o 4,0%, powiatach łęczyckim, opoczyńskim, pączęzańskim – o 3,1% w każdym.

Mapa 1. Dzieci w wieku do 14 lat w 2020 r.
Map 1. Children aged under 14 years in 2020

Udział dzieci w skali województwa zwiększał się w analizowanym okresie systematycznie z roku na rok, łącznie o 0,4 p. proc. W większości powiatów także odnotowywano zwiększanie się udziału tej grupy wieku wśród mieszkańców. Największy wzrost odsetka tej grupy ludności (o 0,8 p. proc.) dotyczył Łodzi, która jednak pozostała powiatem o najmniejszym udziale dzieci. Wzrost wskaźnika wyższy niż przeciętnie w województwie odnotowano także w powiatach: pabianickim (o 0,7 p. proc.), bełchatowskim i mieście Skierniewice (o 0,6 p. proc) oraz brzezińskim i kutnowskim (o 0,5 p. proc.). Niewielki spadek udziału dzieci w ogóle ludności odnotowano w 6 powiatach: pączęńskiej i wieluńskim oraz Piotrkowie Trybunalskim (po 0,2 p. proc), a także opoczyńskim, radomszczańskim i wierzuszowskim (po 0,1 p. proc).

W 2040 r. według prognozy ludności udział dzieci w województwie zmniejszy się o 3,0 p. proc. do poziomu 11,4%. Najmniejszy udział tej grupy mieszkańców prognozowany jest w Łodzi – 9,9% (o 3,1 p. proc. mniej niż w 2020 r.) oraz w powiatach kutnowskim – 10,1% (o 3,4 p. proc. mniej) i radomszczańskim – 10,9% (o 3,0 p. proc. mniej). Największy spadek udziału spodziewany jest w powiecie tomaszowskim (o 3,7 p. proc. do 11,3%) oraz Skierniewicach i powiecie bełchatowskim (po 3,6 p. proc., do odpowiednio 12,3% i 12,4%). Mniej niż przeciętnie w województwie, według danych prognostycznych, udział dzieci zmniejszy się w 12 powiatach: wieluńskim (spadek o 2,3 p. proc. do 12,4%), łowickim (o 2,4 p. proc. do 12,3%), skierniewickim i Piotrkowie Trybunalskim (o 2,5 p. proc., odpowiednio do 13,8% i 12,0%),

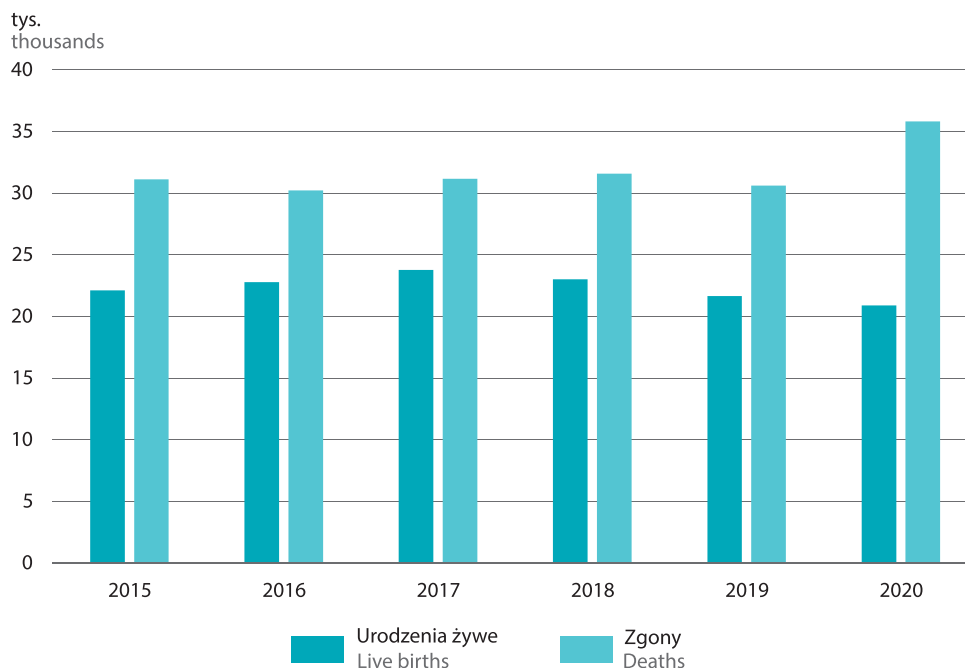
zduńskowolskim, pajęczańskim, łęczyckim (po 2,7 p. proc., odpowiednio do 12,2%, 11,6%, 11,4%), wierszowskim i pabianickim (o 2,8 p. proc., odpowiednio do 12,7% i 11,5%) oraz rawskim i łódzkim wschodnim (o 2,9 p. proc. do 12,9% w obu powiatach).

Na zmiany w strukturze ludności według wieku największy wpływ ma liczba urodzeń i zgonów, a dużo mniejszy w zakresie ruchu migracyjnego. W przypadku subpopulacji dzieci i młodzieży największe znaczenie ma sama liczba urodzeń.

W województwie łódzkim w latach 2015–2020 urodziło się łącznie 134,2 tys. dzieci, czyli średnio w roku 22,4 tys. Największa liczba dzieci urodziła się w roku 2017 i od tego momentu liczba ta corocznie spadała. Rok 2020 charakteryzował się najniższą liczbą urodzeń w analizowanym okresie, ale także od ponad 25 lat. W tym samym okresie ubytek naturalny ludności spowodowany zgonami wyniósł łącznie 190,5 tys. osób. Średnioroczny ubytek w latach 2015–2019 wynosił ok. 31 tys. osób. Na znacząco wyższym poziomie – o 17,0% wyższym niż w roku poprzednim – kształtowała się liczba zgonów w roku 2020, w którym rozpoczęła się w Polsce pandemia COVID-19.

Niekorzystna relacja liczby urodzeń do liczby zgonów ogółem w populacji, określana mianem wskaźnika dynamiki demograficznej, kształtowała się od 0,710 w 2015 r. przez 0,763 w 2017 r. do 0,583 w 2020 r. Oznacza to, że w ostatnim z analizowanych lat liczba urodzeń w województwie łódzkim tylko w 58,3% rekompensowała ubytek ludności spowodowany zgonami.

Wykres 4. Ruch naturalny
Charts 4. Vital statistics

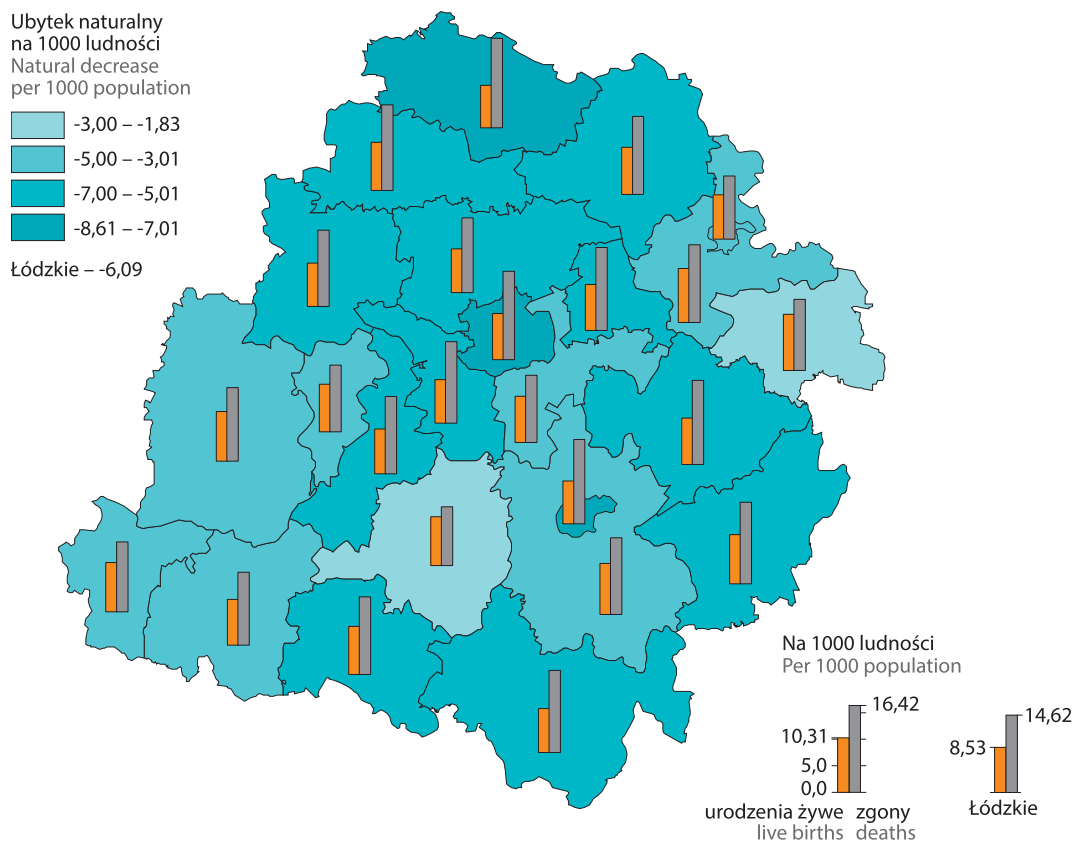

Nadwyżka zgonów nad liczbą urodzeń w województwie łódzkim obserwowana jest od wielu lat, a dane za okres 2015–2020 wskazują na dalsze pogłębienie tej tendencji. Ujemny przyrost naturalny zwiększał się z roku na rok, z pewnym ograniczeniem tej negatywnej relacji w latach 2016–2017. Wskaźnik przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców dla województwa łódzkiego należał do najniższych w kraju. W analizowanych latach kształtował się na poziomie od -2,98‰ w latach 2016–2017 do -6,09‰ w 2020 r. i był o blisko o 3 p. promilowe niższy niż średni dla Polski. Znaczącą niekorzystną zmianę odnotowano w ostatnim 2020 r., w którym spadek wskaźnika odnotowano we wszystkich województwach, także tych o dodatnim przyroście naturalnym w poprzednich latach.

Tablica 2. Ruch naturalny ludności
Table 2. Vital statistics of population

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem Total						
Urodzenia żywe Live births	22113	22794	23782	23017	21644	20891
Zgony Deaths	31125	30213	31172	31589	30609	35807
W tym niemowląt Of which infants	106	86	110	102	82	64
Przyrost naturalny Natural increase	-9012	-7419	-7390	-8572	-8965	-14916
Na 1000 ludności Per 1000 population						
Urodzenia żywe Live births	8,85	9,16	9,59	9,32	8,80	8,53
Zgony Deaths	12,46	12,14	12,57	12,79	12,44	14,62
W tym niemowląt (na 1000 urodzeń żywych) Of which infants (per 1000 live births)	4,79	3,77	4,63	4,43	3,79	3,06
Przyrost naturalny Natural increase	-3,61	-2,98	-2,98	-3,47	-3,64	-6,09

Mapa 2. Przyrost naturalny ludności w 2020 r.
Mapa 2. Natural increase of population in 2020

W układzie przestrzennym najgłębszym ubytkiem naturalnym na 1000 ludności w kolejnych latach okresu 2015–2020 charakteryzowało się miasto Łódź oraz powiaty kutnowski i łęczycki (w całym okresie mniej niż -3,5‰). Dodatni przyrost naturalny zanotowano jedynie w powiecie bełchatowskim (w latach 2015–2019), w Skierniewicach (w okresie 2015–2018), a także w powiecie wierszowskim (w 2017 r.). W roku 2020 we wszystkich powiatach zanotowano ujemne wartości omawianego wskaźnika, najniższe w powiecie kutnowskim (-8,61‰), Łodzi (-7,75‰) oraz w Piotrkowie Trybunalskim (-7,63‰).

Zmiany w liczebności subpopulacji dzieci i młodzieży to wynik w głównej mierze zmniejszającej się liczby urodzeń. W 2020 r. liczba urodzeń żywych – 20,9 tys. dzieci – była o 3,5% niższa niż w roku poprzednim oraz 5,5% niższa niż w 2015 r.

Współczynnik natężenia urodzeń, który obrazuje liczbę urodzeń żywych na 1000 ludności wyniósł w 2020 r. 8,53‰ i był niższy w 2015 r. o 0,32 p. promilowego. Województwo łódzkie pod względem wartości tego współczynnika plasowało się na 11 miejscu wśród województw. Przeciętnie w kraju współczynnik ten osiągnął poziom 9,26‰ w 2020 r. wobec 9,60‰ w 2015 r.

Urodzenia uzależnione są m.in. od liczby potencjalnych matek, tzn. kobiet w wieku rozrodczym i ich płodności. Za okres prokreacyjny kobiet przyjmowany jest przedział wieku 15–49 lat. W okresie objętym analizą odnotowano w województwie łódzkim niekorzystne zmiany w liczbie i strukturze wieku kobiet, jak i niski poziom płodności, określającej liczbę urodzeń żywych na 1000 kobiet w wieku 15–49 lat. W okresie między 2015 a 2020 r. liczba kobiet w wieku rozrodczym zmniejszyła się o 30,2 tys., tj. o 5,3% do poziomu 544,2 tys. Udział tej grupy wieku w liczbie kobiet ogółem zmniejszył się z 44,0% w 2015 r. do 42,6% w 2020 r. Największy spadek liczby kobiet odnotowano w grupach wieku 20–24 lata (o 20,6%), 30–34 lata (o 16,0%) oraz 25–29 lat (o 12,6%). Wzrost liczebności dotyczył grup najstarszych 40–44 lata (o 9,5%) oraz 45–49 lat (12,8%). Taka zmiana niekorzystnie wpłynie na przyszłą liczbę urodzeń, bowiem największą liczbę dzieci w kolejnych analizowanych latach urodziły kobiety w wieku 25–34 lata.

Wskaźnik płodności w województwie łódzkim, który kształtował się w okresie 2015–2020 na poziomie od 42,01 w 2017 r. do 38,15 w 2020 r. i był niższy niż przeciętnie w kraju (w Polsce w 2020 r. – 39,92). Oznacza to, że na 100 kobiet w województwie łódzkim w wieku 15–49 lat urodziło się w 2020 r. mniej niż 4 dzieci.

Tablica 3. Płodność kobiet i współczynniki reprodukcji ludności
Table 3. Female fertility and reproduction rates of population

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Płodność – urodzenia żywe na 1000 kobiet w wieku 15–49 lat ^a Fertility – live births per 1000 women aged 15–49 year ^a	38,34	39,87	42,01	41,09	39,07	38,15
Współczynniki: Rates:						
Dzietności ogólnej Total fertility	1,2599	1,3240	1,4088	1,3961	1,3494	1,3390
Reprodukcji brutto Gross reproduction	0,6126	0,6404	0,6907	0,6731	0,6640	0,6543
Dynamiki demograficznej Demographic dynamics	0,7105	0,7544	0,7629	0,7286	0,7071	0,5834

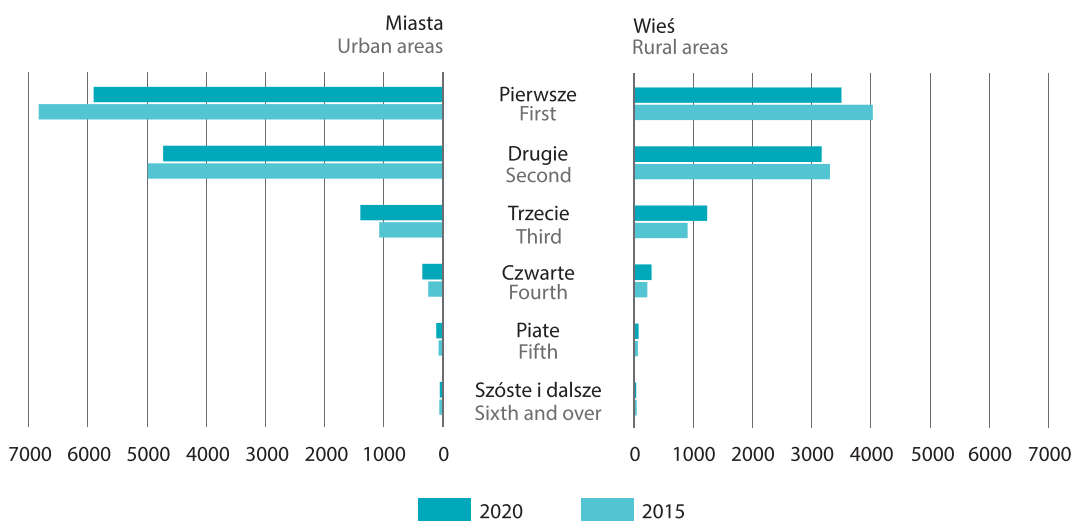
a Łącznie z urodzeniami z matek w wieku poniżej 15 lat i 50 lat i więcej.
a Including births from mothers aged below 15 and 50 and more.

Sytuację demograficzną określa również współczynnik dzietności ogólnej, który wskazuje liczbę dzieci, które urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłaby z intensywnością obserwowaną wśród kobiet w danym roku. Wartość wskaźnika dzietności w województwie łódzkim w latach 2015–2020 wskazuje na nieznaczną poprawę w zakresie zastępowalności pokoleń rodziców przez dzieci. Jego wartość obliczona dla 2020 r. wyniosła 1,339 co oznacza, że na 100 kobiet w wieku rozrodczym przypada średnio 134 urodzonych dzieci. W stosunku do 2015 r. wartości wskaźnika dzietności w kolejnych latach były wyższe, w 2020 r. o 0,0791.

Na tę pozytywną zmianę zachowań prokreacyjnych wskazuje także charakterystyka urodzeń według kolejności urodzenia dziecka. Udział dzieci urodzonych jako pierwsze stanowił w 2020 r. 45,0% i zmniejszył się w stosunku do 2015 r. o 4,6 p. proc. Odsetek dzieci urodzonych jako drugie pozostał na niemal niezmiennym poziomie 37,8% (37,9% w 2015 r.). W przypadku dzieci urodzonych jako trzecie, czwarte i piąte nie tylko odnotowano wzrost odsetka każdej z tych grup, ale także mimo spadku ogólnej liczby urodzeń wzrost liczby urodzeń w tych grupach. Dzieci urodzone przez matkę jako trzecie stanowiły w 2020 r. 12,6% wszystkich urodzeń żywych w województwie łódzkim (w 2015 r. 9,1%). Dzieci, które urodziły się jako czwarte to 3,1% urodzonych dzieci w 2020 r. (2,2% w 2015), a jako piąte to 0,9% (0,7% w 2015 r.). Urodzenia szóste i dalsze to w obu skrajnych latach analizowanego okresu 0,5% urodzeń żywych.

Wykres 5. Urodzenia żywe według kolejności urodzenia dziecka^a

Wykres 5. Live births by birth order^a

a W podziale według kolejności urodzenia dziecka nie uwzględniono urodzeń o nieustalonej kolejności urodzenia.
a Data on the number of births by order exclude cases in which birth order is unknown.

Współczynnik reprodukcji brutto, który wyraża liczbę córek urodzonych przeciętnie przez matkę, również obrazuje nieznaczną poprawę sytuacji demograficznej w regionie. W województwie łódzkim w 2020 r. współczynnik reprodukcji brutto wyniósł 0,6543, czyli na 1 tysiąc kobiet w wieku rozrodczym przypadają 654 urodzone córki. W 2015 r. współczynnik ten był najniższy spośród analizowanych lat w wynosił 0,6126. Mimo wzrostu wartości omawianego współczynnika w kolejnych latach pokolenie córek było o 1/3 mniejsze niż pokolenie ich matek.

Liczba zgonów w subpopulacji dzieci i młodzieży ma niewielki wpływ na zmiany liczebności tej grupy. W latach objętych analizą liczba zgonów osób w wieku 0-24 lata oscyluje od 232 w 2019 r. do 319 w 2015 r., w roku 2020 r. liczba ta wyniosła 240. Zgony niemowląt, a więc dzieci od urodzenia do końca pierwszego roku życia, stanowiły znaczący udział w zgonach ogółem tej grupy wieku – 2020 r. to 26,7%. Największy odsetek takich zgonów odnotowano w roku 2017 – 38,9%, w innych latach analizy w przedziale między 33,2% a 36,4%. Drugą znaczącą co do udziału grupą były zgony osób w wieku 19-24 lata. W kolejnych latach stanowiły one od 36,4% w 2017 r. do 46,3% w 2020 r.

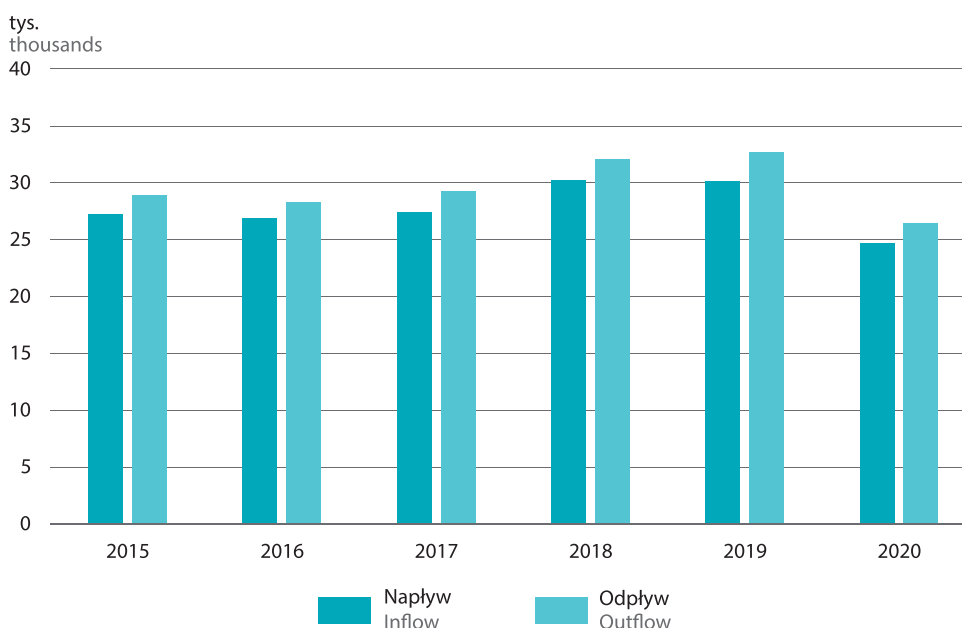
Na podstawie danych za okres 2015–2020 dotyczących zgonów według przyczyn i wieku zmarłych można wskazać podstawowe zależności. W okresie do 1 roku życia dziecka głównymi przyczynami zgonów były stany rozpoczynające się w okresie okołoporodowym – ok. 60% zgonów oraz wady rozwojowe wrodzone i zniekształcenia – ok. 30%. Ta druga przyczyna była często występująca także w grupie wieku 1–4 lata. Zgony dzieci w wieku 5–14 lat były w głównej mierze spowodowane nowotworami. W przypadku młodzieży (w wieku 15–24 lata) ponad połowę zgonów spowodowanych było poprzez przyczyny zewnętrzne, m.in. kolizje i wypadki komunikacyjne, zatrucia, następstwa innych wypadków. W 2020 r.

w województwie łódzkim nie było przypadku zgonu osoby do 24 roku życia spowodowanego zachorowaniem na COVID-19.

Migracje są drugim, obok przyrostu naturalnego, czynnikiem kształtującym liczbę i strukturę ludności województwa łódzkiego. Liczba osób, które zmieniły miejsce zamieszkania – zameldowały się w województwie łódzkim lub się z niego wymeldowały – oscylowała wokół 30 tys. osób. Od wielu lat w województwie łódzkim odpływ migracyjny przewyższa jednak napływ migracyjny w ruchu wewnętrznym. Skala tego ubytku powiększała się z roku na rok od 1,7 tys. osób w 2015 r. do 2,8 tys. osób w 2019 r. W 2020 r. ruch migracyjny (zarówno skala zameldowań – 24,3 tys., jak i wymeldowywań – 26,1 tys.) został zatrzymany i ubytek migracyjny w ruchu wewnętrznym wyniósł 1,8 tys. osób.

Analiza danych migracji zagranicznych wskazuje, że od roku 2016 (za 2015 r. brak jest danych wiarygodnych o migracjach zagranicznych) utrzymywało się w województwie łódzkim dodatnie saldo migracji zagranicznych – w 2016 r. na poziomie 278 osób, w 2019 r. 314 osób, natomiast w 2020 r. 140 osób. Corocznie do województwa łódzkiego imigrowało od 548 osób (w 2017 r.) do 651 osób (w 2019 r.). Rok 2020 zahamował skalę napływu z zagranicy i liczba zameldowań na pobyt stały z zagranicy wyniosła 445 osób. Emigracja z województwa łódzkiego utrzymywała się na zbliżonym poziomie w całym okresie analizy – od 305 osób w 2020 r. do 376 osób w 2017 r.

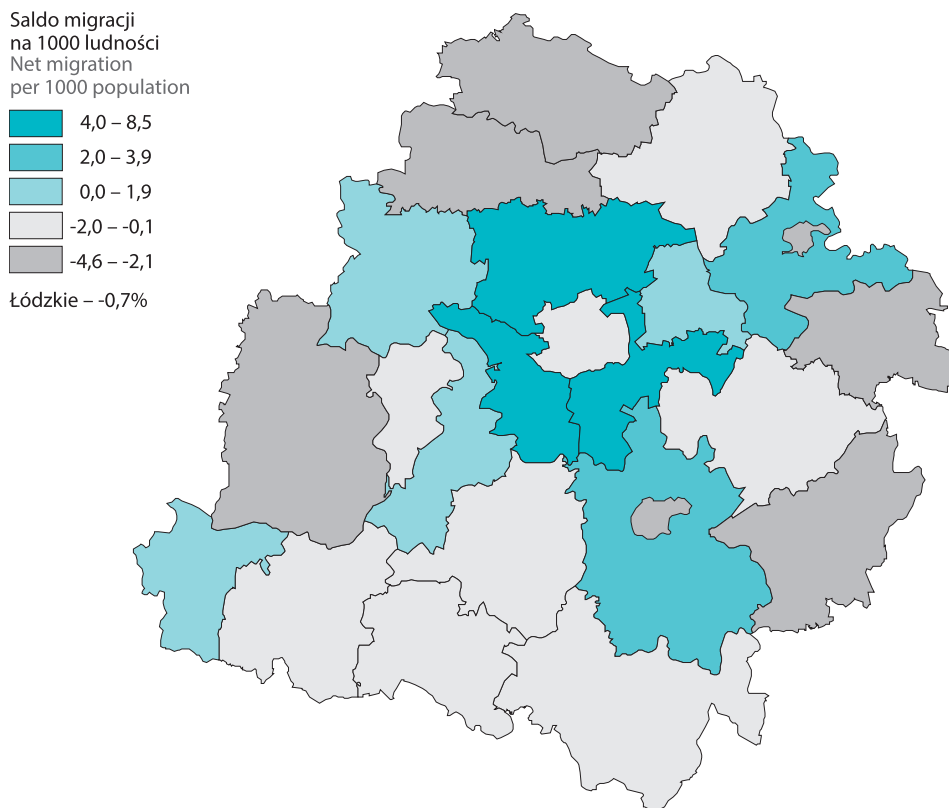
Wykres 6. Ruch migracyjny
Wykres 6. Migration

W analizowanym okresie ubytek migracyjny (łącznie w ruchu wewnętrznym i zagranicznym) w przeliczeniu na 1000 ludności województwa łódzkiego kształtował się od -0,57‰ w 2016 r., -1,02‰ w 2019 r. do -0,68‰ w 2020 r. W skali Polski saldo migracji na pobyt stały, w przeliczeniu na 1000 ludności, było dodatnie i wynosiło 0,04‰ w latach 2016 i 2017, 0,16‰ w 2019 r. oraz 0,12‰ w 2020 r.

Zjawisko przemieszczania się ludności na pobyt stały było silnie zróżnicowane regionalnie. Mimo ujemnego salda migracji w województwie łódzkim, w 9 powiatach w 2020 r. ogóle saldo migracji na pobyt stały przyjęło wartości dodatnie. Były to powiaty: łódzki wschodni (saldo migracji na 1000 ludności wyniosło 8,52‰), pabianicki (4,76‰), zgierski (4,41‰), piotrkowski (2,22‰), skierniewicki (2,12‰), brzeziński (1,69‰), łaski (1,39‰), wieruszowski (0,19‰) oraz poddębicki (0,07‰). Najniższe ujemne saldo migracji dotyczyło Piotrkowa Trybunalskiego (-4,64‰), Skierniewic (-4,55‰) i powiatu sieradzkiego (-3,16‰).

Mapa 3. Migracje wewnętrzne i zagraniczne na pobyt stały w 2020 r.
 Map 3. Internal and foreign migrations for permanent residence in 2020

Migrują najczęściej ludzie młodzi i rodziny z dziećmi. Na przestrzeni lat 2015–2020 dane dotyczące ruchu migracyjnego według grup wieku wskazują, że największą grupę osób zmieniających miejsce zamieszkania na pobyt stały stanowiły osoby w wieku 25–39 lat. Łącznie osoby z tej grupy wieku stanowiły, we wszystkich analizowanych latach ok. 40% wśród osiedlających się w województwie łódzkim i ok 43% wśród opuszczających województwo. W 2020 r. odsetki te ukształtowały się na poziomie 39,8% w przypadku napływu migracyjnego oraz 42,9% w przypadku odpływu migracyjnego. Dzieci (w wieku 0–14 lat) stanowiły także liczną grupę osób migrujących, a ich udział stanowił ok. 20% (w 2020 r. to 20,8% w przypadku odpływu migracyjnego oraz 22,3% w przypadku napływu). Szczególnie liczną grupą w strukturze według wieku są dzieci najmłodsze (0–4 lata), których udział stanowił w całym analizowanym okresie ok. 10% migrantów. Młodzież, w wieku 15–24 lata, która w przypadku migracji na pobyt stały migruje w głównej mierze z rodzicami, stanowiła kolejne 10% migrujących (w 2020 r. 9,0% migrujących do województwa łódzkiego oraz 8,7% opuszczających województwo).

Analiza danych dotyczących wyłącznie migracji zagranicznych wskazuje, że najbardziej liczną grupę wśród imigrantów stanowiły osoby w wieku 25–44 lata oraz dzieci w wieku 0–9 lat. Osoby z tych dwóch grup wiekowych stanowiły w okresie ostatnich 5 lat blisko 80% osiedlających się w województwie łódzkim po powrocie z zagranicy. Widoczne są przemieszczania w strukturze tych grup polegające na zmniejszającym się odsetku dzieci z 54,6% imigrujących w 2016 r. do 44,0% w 2020 r. oraz wzroście odsetka osób w wieku 25–44 lata z 24,2% ogółu powracających z zagranicy w 2016 r. do 33,7% w 2020 r. Wśród emigrantów najbardziej liczną grupą to osoby w wieku 25–39 lat. W latach 2016–2020 osoby te stanowiły od 39,4% w 2017 r. do 46,6% w 2020 r. Stosunkowo liczną grupą jest młodzież w wieku 15–24 lata, która stanowiła ok. 15% opuszczających województwo łódzkie za granicę na pobyt stały (w 2016 r. 14,8%, w 2017 r. 17,8%, a w 2020 r. 15,4%).

Rodzina stanowi środowisko, które zapewnia dziecku najlepsze warunki rozwoju i wychowania. Demografowie wskazują na zmiany na przestrzeni lat wzorca małżeńsko-rodzinnego. Młodzi ludzie odkładają decyzję dotyczącą zawarcia związku małżeńskiego i prokreacji oraz nie wiążą decyzji prokreacyjnych z zawarciem związku małżeńskiego.

W 2020 r. w województwie łódzkim zawarto 8,8 tys. nowych związków małżeńskich, natomiast w poprzednich latach objętych analizą liczba zawartych małżeństw oscylowała wokół 11,5 tys. Wskaźnik liczby małżeństw na 1000 ludności kształtował się na poziomie od 4,71‰ w 2016 r. do 4,55‰ w 2019 r. oraz 3,58‰ w 2020 r. Przeciętnie w Polsce wskaźnik ten w kolejnych latach przyjmował nieco wyższe wartości niż w województwie łódzkim: 4,91‰ w 2015 r., 5,03‰ w 2016 r., 5,01‰ w latach 2017–2018, 4,78‰ w 2019 r. oraz 3,78‰ w 2020 r.

Tablica 4. Małżeństwa zawarte
Table 4. Marriages

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem Total	11456	11712	11542	11555	11169	8755
na 1000 ludności per 1000 population	4,59	4,71	4,65	4,68	4,54	3,58
w tym małżeństwa pierwsze (kawaler z panną) w % ogółu in which first marriages (single males with single females) in % total	81,1	79,7	79,1	79,3	78,2	76,3

W województwie łódzkim w latach 2015–2020 wśród ogółu zawieranych małżeństw udział małżeństw pierwszych, czyli związków kawalerów i panien, systematycznie spadał. W 2020 r. odsetek takich małżeństw wyniósł 76,3%, podczas gdy w 2015 r. 81,1%. Systematycznie też podwyższał się wiek nowożeńców. W 2020 r. mediana wieku mężczyzn zawierających związek małżeński wynosiła 30,6 lat, a kobiet 28,6 lat, podczas gdy w 2015 r. wiek środkowy mężczyzn wynosił 29,4 lat, a kobiet 27,2 lat. Mediana wieku nowożeńców wstępujących w związek małżeński po raz pierwszy również uległa podwyższeniu – wśród mężczyzn z 28,5 do 29,5 lat, a wśród kobiet z 26,5 do 27,5 lat.

Zarówno w przypadku kobiet, jak i mężczyzn, nowożeńcy najczęściej należeli do grupy wieku 25–29 lat w całym analizowanym okresie. Wśród mieszkańców województwa łódzkiego w 2020 r. 40,5% kobiet oraz 37,5% mężczyzn zawierających związek małżeński miało 25–29 lat. Związki małżeńskie małoletnich kobiet należą do rzadkości. W 2020 r. w województwie łódzkim 6 kobiet w wieku 16–17 lat zawarło związek małżeński. W poprzednich latach liczba takich związków nie przekroczyła 10, wyjątek stanowi rok 2015 r. w którym związek małżeński zawarło 20 kobiet małoletnich.

Decyzje dotyczące odkładania zawarcia związku małżeńskiego oraz odnotowana malejąca częstość zawierania małżeństwa wpływa na wzrost odsetek urodzeń pozamałżeńskich. Zdecydowanie większość dzieci rodzi się w rodzinach tworzonych przez prawnie zawarte związki małżeńskie, ale odsetek urodzeń pozamałżeńskich w okresie 2015–2020 wzrósł w województwie łódzkim z 27,1% w pierwszym roku analizy do 29,5% w 2018 r. i 29,4% w 2020 r. Rosnący współczynnik urodzeń pozamałżeńskich może oznaczać, że zwiększa się liczba rodzin tworzonych przez związki partnerskie lub wzrasta liczba matek samodzielnie wychowujących dzieci.

Tablica 5. Małżeństwa rozwiązane przez rozwód
Table 5. Marriages dissolved by divorce

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem Total	3806	4086	4420	3605	4859	3123
na 1000 ludności per 1000 population	1,52	1,64	1,78	1,46	1,98	1,28
na 1000 istniejących małżeństw per 1000 existing marriages	6,57	7,10	7,75	6,37	8,68	5,67
Rozwody małżeństw z dziećmi Marriages with children	2199	2437	2603	2079	2769	1824
Dzieci z rozwiedzionych małżeństw pozostające na utrzymaniu Dependent children from divorced marriages	3137	3497	3705	3024	3973	2649

W ciągu 2020 r. w województwie łódzkim rozwiodło się 3,1 tys. par małżeńskich, tj. o 17,9% mniej w porównaniu z 2015 r., jednak zmiany dotyczące liczby rozwodów w okresie 2015–2020 nie mają jednakowego charakteru. Największa liczba rozwodów została orzeczona w 2019 r. – 4,9 tys. Na 1000 istniejących małżeństw w województwie łódzkim w 2020 r. rozwiązanych przez rozwód zostało 6, to mniej niż w 2015 r., ale w latach poprzedzających rok 2020 wskaźnik ten miał tendencję rosnącą. Częstość rozwodów mierzona liczbą rozwodów na 1000 ludności wyniosła w 2020 r. 1,28‰ wobec 1,52‰ w 2015 r. oraz 1,98‰ w 2019 r. W skali całego kraju wskaźnik liczby rozwodów na 1000 ludności zmniejszał się w analizowanym okresie, choć zmiana ta nie miała jednostajnego charakteru. W 2015 r. wartość wskaźnika przyjęła wartość 1,75‰, w kolejnych latach zmiennie 1,64‰ i 1,70‰, a w 2020 r. 1,33‰.

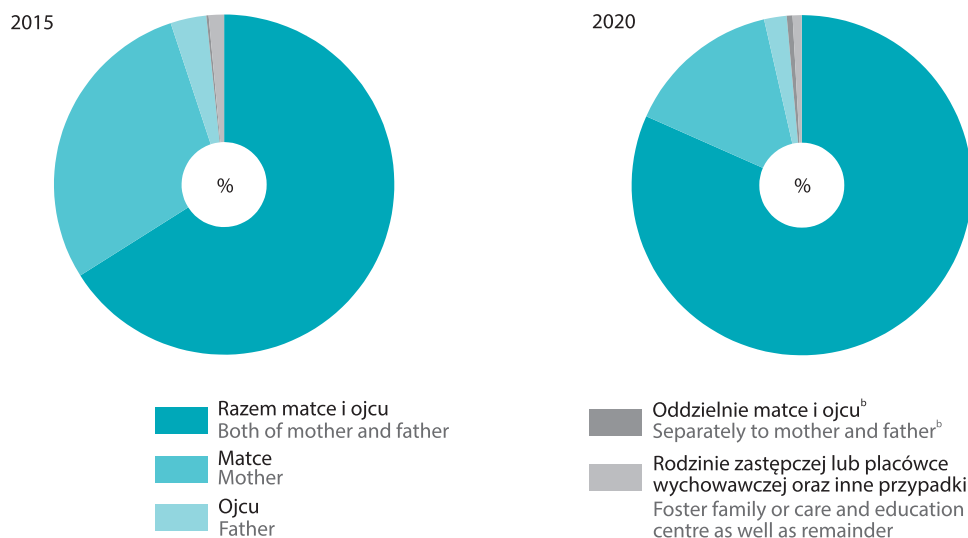
Szczególnie trudną sytuację w życiu dziecka jest rozstanie i rozwód rodziców. W województwie łódzkim wśród rozwiedzionych małżeństw prawie 60% wychowywało dzieci (w 2015 r. 57,8%, a w 2020 r. 58,4%). Małżeństwa z jednym dzieckiem do 18 roku życia stanowiły 2/3 tej grupy, ale ich udział na przestrzeni analizowanych lat zmniejszył się z 64,7% do 60,6%. Udział małżeństw rozwiedzionych z dwójką dzieci zwiększył się z 29,6% w 2015 r. do 34,5% w 2020 r. Odsetek małżeństw wielodzietnych (posiadających 3 i więcej dzieci) stanowił wśród rozwiedzionych 5,8% w 2015 r. oraz 4,9% w 2020 r.

W województwie łódzkim rozwód rodziców dotyczył przeciętnie 3,5 tys. dzieci rocznie, poza rokiem 2020 r. w którym liczba dzieci z rozwiedzionych małżeństw wyniosła 2,6 tys. W chwili rozwodu rodziców ponad połowa dzieci była w wieku 7–15 lat (w 2020 r. 57,5%). Znaczącą grupą w każdym z analizowanych lat były dzieci w wieku 3–6 lat – od 25,1% w 2019 r. do 29,5% w 2016 r. Dzieci najmłodsze, a więc w wieku do 2 roku życia, stanowiły w kolejnych latach okresu 2015–2020 ok. 10% ogółu dzieci rozwiedzionych małżeństw w danym roku.

W przypadku rozwodu małżeństw posiadających wspólnie małoletnie dzieci na utrzymaniu sąd orzeka o wykonywaniu władzy rodzicielskiej. W większości przypadków wykonywanie władzy rodzicielskiej powierzano wspólnie ojcu i matce. W województwie łódzkim w 2020 r. w 81,6% przypadków powierzono opiekę wspólnie obojgu rodzicom, w 14,8% przypadków tylko matce oraz w 2,1% przypadków tylko ojcu. W tym zakresie nastąpiła znacząca zmiana w stosunku do 2015 r., w którym wspólna opieka powierzona była w 66,0% przypadków, tylko matce w 28,9%, tylko ojcu w 3,4%.

Opieka powierzana rodzinom zastępczym lub placówkom wychowawczym oraz inne przypadki powierzenia opieki były stosowane przez sąd w nielicznych przypadkach. Zarówno liczbowo, jak i co do udziału w strukturze, odnotowano w tym zakresie spadek (liczba przypadków zmniejszyła się z 32 do 16, w odsetkach z 1,5% do 0,9%).

Wykres 7. Powierzenie opieki nad dziećmi^a
Wykres 7. Entrusting care of children^a

a Według decyzji sądu o wykonywaniu władzy rodzicielskiej i opieki nad małoletnimi dziećmi; rozwody małżeństw, które miały dzieci w wieku poniżej 18 lat. b Jeżeli dwoje lub więcej dzieci.

a By court decision on care and custody for underage children; divorced couples which have got children aged under 18. b If two children and more.

Orzeczenie separacji jest szansą, mimo rozpadu pożycia małżeńskiego, na uratowanie związku małżeńskiego. Separacja orzeczona przez sąd jest bowiem stanem odwracalnym. Liczba separacji orzeczonych przez sądy w województwie łódzkim w okresie 2015–2020 była niewielka w stosunku do liczby ludności. Na 100 tysięcy mieszkańców liczba separacji wniosła w 2016 r. 4,62, ale w 2020 r. tylko 2,37. Odsetek małżeństw z orzeczoną separacją, które wychowywały dzieci był niższy niż w przypadku rozwodów i wyniósł od 35,2% w 2015 r. do 47,5% w 2017 r., w 2020 r. wyniósł 43,1%.

Tablica 6. Separacje orzeczone
Table 6. Separations

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Separacje orzeczone Separations	105	115	95	80	109	58
na 100 tys. ludności per 100 thousand population	4,20	4,62	3,83	3,24	4,43	2,37
Separacje orzeczone małżeństw z dziećmi Separations of marriages with children	37	49	36	38	50	25
Separacje zniesione Abolition separations	26	14	35	14	34	21

Z danych statystycznych wynika, że przypadki zniesienia separacji są nieliczne, bowiem większość pozostających w prawnej separacji małżeństw wnosi o rozwód. W 2020 r. jedynie 21 małżeństw zdecydowało się na zniesienie separacji, natomiast największą liczbę takich przypadków odnotowano w 2017 r. – 35.

Zauważalne spadki w liczbie zawieranych małżeństw oraz orzeczonych separacji i rozwodów mogą wynikać z ograniczeń i restrykcji wdrożonych w 2020 r. w związku z pandemią COVID-19, obostrzeń sanitarnych oraz czasowo ograniczonej działalności sądów.

Analiza danych dotyczących dochodów i wydatków gospodarstw domowych wskazuje, że sytuacja materialna gospodarstw domowych nieznacznie poprawiła się. W analizowanym okresie 2015–2020 gospodarstwa domowe osiągały coraz wyższe dochody, jednocześnie – w relacji do tych dochodów – mniej wydawały.

W 2020 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł w województwie łódzkim 1871,93 zł, tj. o 37,4% więcej niż w 2015 r. Dochód ten stanowił 97,5% przeciętnego dochodu mieszkańca kraju.

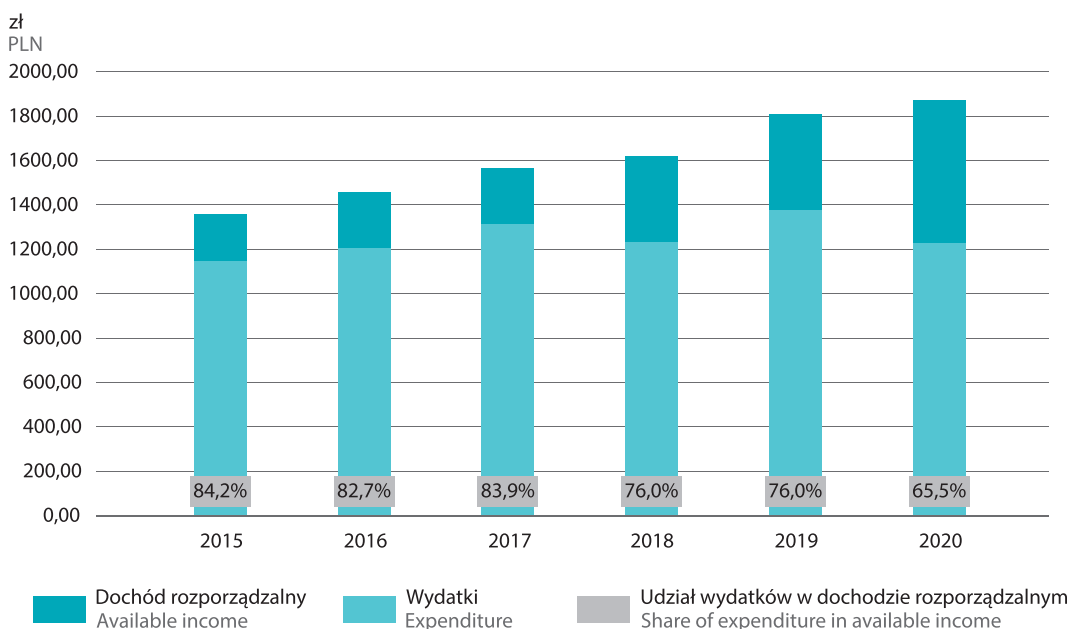
Na przestrzeni lat 2015–2020 największym wzrostem charakteryzował się dochód z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie – 75,00 zł w wobec 46,20 zł (wzrost o 62,3%). Dochód z pracy najemnej zwiększył się do 1008,64 zł z poziomu 724,87 zł w 2015 r. (więcej o 39,1%). Znaczący wzrost odnotowano także w przypadku dochodu ze świadczeń społecznych – o 49,6% do 603,80 zł. Na taki wysoki wzrost wpływ miało wprowadzone od 1 kwietnia 2016 r. świadczenie wychowawcze „Rodzina 500+”. W 2020 r. stanowiło ono przeciętnie 6,3% dochodu rozporzadzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych oraz 19,7% dochodu gospodarstw domowych ze świadczeń społecznych.

Tablica 7. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny i wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych
Table 7. Average monthly available income and expenditures per capita in households

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	w zł		in PLN			
Dochód rozporządzalny Available income	1362,03	1458,23	1566,02	1620,50	1809,65	1871,83
w tym dochód do dyspozycji in which disposable income	1306,51	1404,29	1501,46	1556,57	1750,05	1818,11
Wydatki Expenditures	1146,23	1205,71	1313,49	1232,33	1374,59	1225,52

Wykres 8. Poziom przeciętnych miesięcznych dochodów i wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych

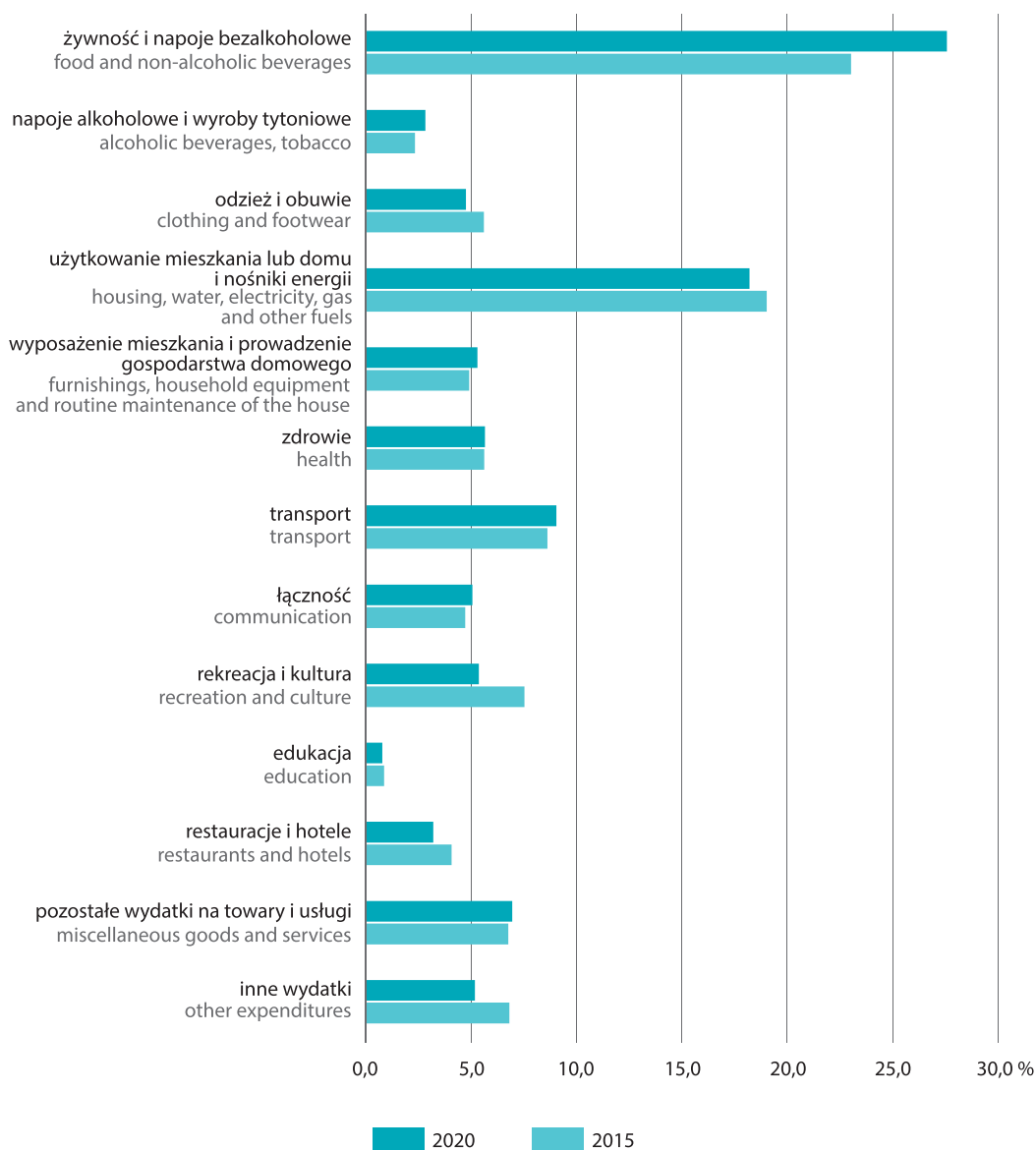
Wykres 8. Average monthly income and expenditures per capita in households

Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w porównaniu z 2015 r. wzrosły o 6,9%. Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne stanowiły 95,6% wydatków ogółem. Udział ten zwiększył się w porównaniu z 2015 r. o 0,5 p. proc. Gospodarstwa domowe największe kwoty przeznaczały na żywność i napoje bezalkoholowe, w 2020 r. było to 332,43 zł. na osobę. Udział wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe w wydatkach ogółem wzrósł z 23,0% w 2015 r. do 27,6% w 2020 r. Na użytkowanie mieszkania lub domu i nośniki energii mieszkańcy województwa łódzkiego przeznaczali przeciętnie w 2020 r. 219,59 zł na 1 osobę w gospodarstwie (w 2015 r. 218,06 zł). Wydatki te w całym analizowanym okresie stanowiły niemal 20% wydatków ogółem.

Wykres 9. Struktura przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych (w % wydatków ogółem) w 2020 r.

Wykres 9. Structure of average monthly expenditure per capita in households (in % of total expenditure) in 2020

Z badania budżetów gospodarstw domowych wynika, że w analizowanym okresie w województwie łódzkim odnotowano istotne zmiany w zasięgu ubóstwa ekonomicznego. Obrazuje on odsetek gospodarstw domowych, w których poziom wydatków (uwzględniający również wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy od przyjętej granicy. Do 2019 r. (ostatniego, dla którego dostępne są dane) wszystkie wskaźniki wyznaczone dla województwa uległy znacznemu obniżeniu. Stopa ubóstwa skrajnego (poniżej tzw. minimum egzystencji wyznaczonego przez Instytut Pracy i Polityki Socjalnej) wyniosła w 2019 r. 3,3% wobec 5,4% w 2015 r. Stopa ubóstwa relatywnego (ustalona na poziomie 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych) ukształtowała się na poziomie 10,0%, wobec 12,3% cztery lata wcześniej. Zasięg ubóstwa ustawowego (ustalony na podstawie kwoty zgodnej z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej i uprawniającą do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej) zmniejszył się do 7,5% w 2019 r. z 10,3% w 2015 r. W skali kraju omawiane wskaźniki, w każdym z analizowanych lat, były wyższe niż w województwie łódzkim. Stopa ubóstwa skrajnego w 2019 r. wyniosła 4,2%, stopa ubóstwa relatywnego 13,0%, a zasięg ubóstwa ustawowego osiągnął poziom 9,0%.

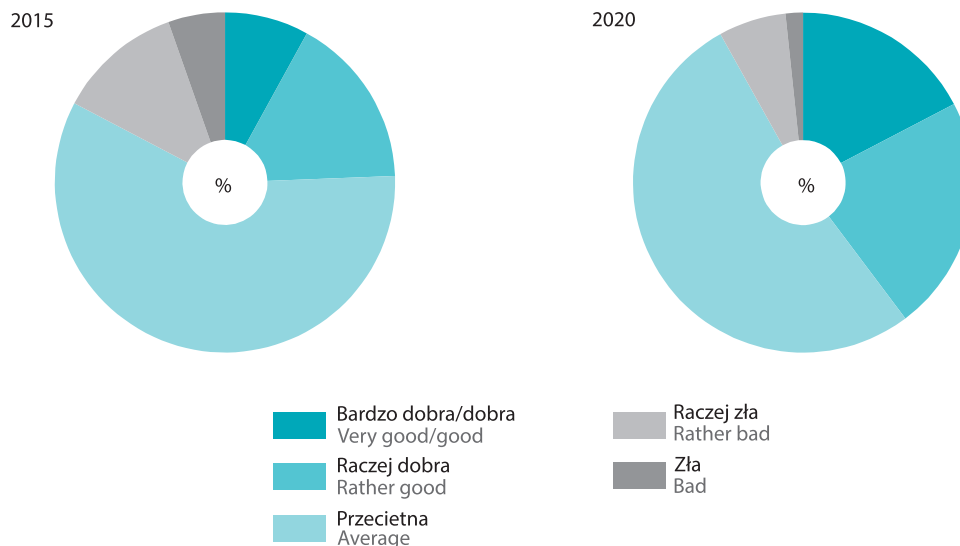
Tablica 8. Wskaźniki zagrożenia ubóstwem (zasięg ubóstwa)

Table 8. At-risk-of-poverty rates

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019
Osoby – w % ogółu osób w gospodarstwach domowych – o wydatkach poniżej: Persons – in % of total persons in households – with expenditure below:					
Relatywnej granicy ubóstwa Relative poverty threshold	12,3	9,3	7,2	9,7	10,0
„Ustawowej” granicy ubóstwa “Legal” poverty threshold	10,3	9,1	5,2	7,3	7,5
Granicy ubóstwa skrajnego Extreme poverty rate	5,4	2,7	2,1	3,9	3,3

Uzupełnieniem obrazu zróżnicowania sytuacji dochodowej w oparciu o zaprezentowane miary ilościowe są dane dotyczące subiektywnych ocen gospodarstw domowych na temat własnej sytuacji materialnej. W 2020 r. w województwie łódzkim 17,4% gospodarstw domowych oceniało swoją sytuację materialną jako dobrą, a 22,4% jako raczej dobrą. W porównaniu z 2015 r. pozytywnie swoją sytuację materialną (bardzo dobrze/dobrze, raczej dobrze) oceniało znacząco więcej gospodarstw, łączny ich udział wzrósł bowiem z 24,4% do 39,7%. Przeciętnie zadowolonych ze swojej sytuacji było 52,2% gospodarstw domowych (o 6,1 p. proc. mniej wobec 2015 r.).

Wykres 10. Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych
 Wykres 10. Subjective evaluation of material situation of households

Odsetek gospodarstw postrzegających swoją sytuację jako raczej złą (6,4%) albo złą (1,7%) zmniejszył się znacząco w stosunku do 2015 r. odpowiednio o 5,5 p. proc. oraz 3,7 p. proc.

Poprawa oceny sytuacji materialnej dokonywanej przez gospodarstwa domowe w oparciu o swoje odczucia odnotowana w skali Polski była większa niż w łódzkim. W 2020 r. w Polsce swoją sytuację jako dobrą lub raczej dobrą wskazało 51,7%, zaś jako przeciętną 42,6%. Negatywnie swoją sytuację materialną ocenia łącznie jedynie 5,8% gospodarstw domowych.

Rozdział 2

Chapter 2

Opieka instytucjonalna nad dzieckiem

Institutional care of a child

W województwie łódzkim liczba placówek opieki nad dziećmi do lat 3, jak i oferowanych przez nie miejsc, rośnie z roku na rok. Na koniec 2020 r. na terenie województwa działały 223 żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce, dysponujące łącznie 8,9 tys. miejsc, tj. o 111,9% więcej niż w 2015 r. W ciągu 2020 r. w żłobkach i klubach dziecięcych przebywało 12,6 tys. dzieci, tj. o 65,4% więcej niż w 2015 r.

Tablica 9. Żłobki i kluby dziecięce^a
Stan w dniu 31 grudnia
Table 9. Nurseries and children's clubs^a
As of 31 December

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Żłobki Nurseries	74	94	107	147	179	186
Oddziały żłobkowe przy przedszkolach Nursery wards of nursery schools	5	4	4	5	4	1
Kluby dziecięce Children's clubs	20	29	39	44	35	36
Miejsca Places	4207	4964	5616	7615	8370	8915
Dzieci przebywające (w ciągu roku) Children staying (during the year)	7624	8323	9351	10958	13148	12611
Dzieci przebywające w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 Children staying in nurseries and children's clubs per 1000 children up to the age of 3	64	77	83	100	116	114

^a Miejsca i dzieci łącznie z oddziałami żłobkowymi.
^a Places and children staying including nursery wards.

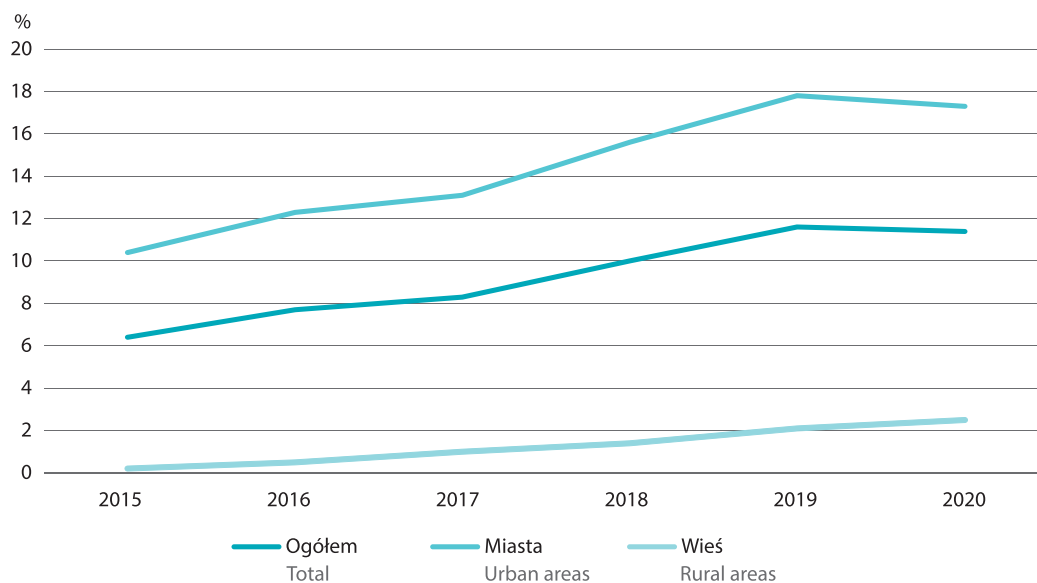
W latach 2015–2020 znacznie wzrosła liczba żłobków. W 2020 r. w województwie łódzkim funkcjonowało 186 placówek tego typu posiadających 8,2 tys. miejsc, podczas gdy w 2015 r. 74 żłobki z 3,8 tys. miejsc. W skali kraju zanotowano ponad dwukrotny wzrost liczby żłobków – z 1874 w 2015 r. do 3831 w 2020 r. W 2020 r. w żłobkach przebywało 11,7 tys. dzieci, czyli o 66,0% więcej niż w 2015 r.

W systemie opieki nad dziećmi funkcjonują także kluby dziecięce. W latach 2015–2020 ich liczba zwiększyła się z 20 do 36, liczba miejsc wzrosła z 263 do 692, a liczba dzieci – z 392 do 927.

W 2020 r. w województwie łódzkim odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach, oddziałach żłobkowych i klubach dziecięcych ukształtował się na poziomie 11,4%, co uplasowało łódzkie na 11 miejscu wśród innych województw (w 2015 r. było to 7 miejsce – 6,4%). Dla Polski omawiany odsetek był wyższy niż w łódzkim (12,8%).

Wśród powiatów województwa łódzkiego największy odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach, oddziałach żłobkowych i klubach dziecięcych w 2020 r. wystąpił w miastach na prawach powiatu: Piotrkowie Trybunalskim (22,1%), Skierniewicach (18,9%) i Łodzi (17,8%) oraz w powiatach: bełchatowskim (14,4%), zgierskim (13,2%) i pabianickim (12,9%). Najniższy odsetek wśród powiatów posiadających na swoim terenie takie placówki – poniżej 5% – zanotowano w powiatach: sieradzkim, skierniewickim, radomszczańskim, wierszowskim i łowickim.

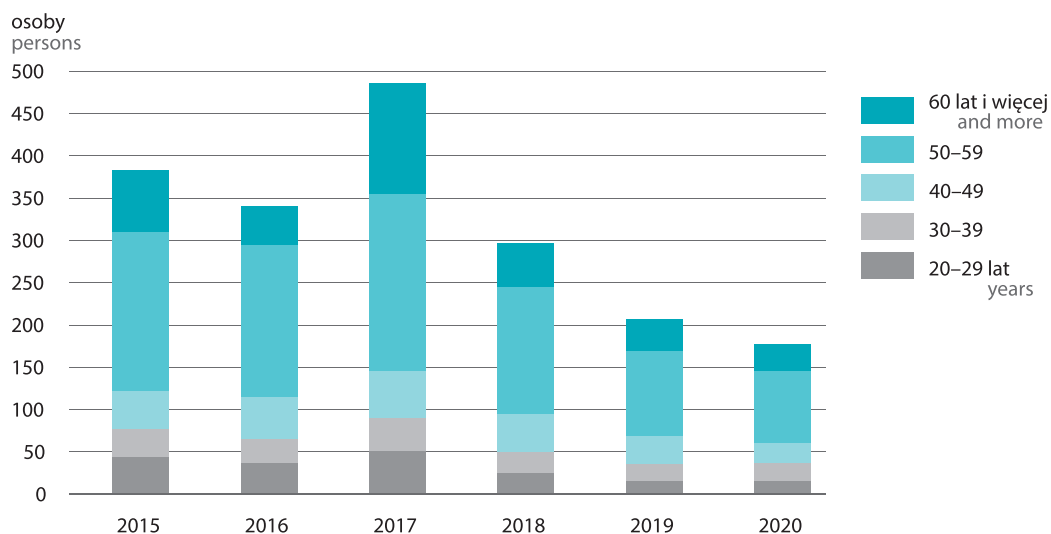
Wykres 11. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach
Chart 11. Percentage of children covered by nursery care

W 2020 r. w województwie łódzkim pracę w charakterze dziennego opiekuna sprawującego opiekę nad dziećmi w warunkach zbliżonych do warunków domowych podjęło 30 osób (18 dziennych opiekunów w 2015 r.). Pod opieką dziennych opiekunów przebywało, według danych Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, 164 dzieci, tj. o 98 więcej niż w 2015 r.

Z danych ZUS wynika, że na koniec 2020 r. w województwie łódzkim zarejestrowanych było 177 niań zatrudnionych na podstawie umowy uaktywniającej (w 2015 r. – 384). Większość niań stanowiły kobiety (96,6%). Najliczniej reprezentowaną grupą były osoby w wieku 50–59 lat (48,0%) oraz 60 lat i więcej (17,5%).

Wykres 12. Nianie według wieku
Chart 12. Nannies by age

Tablica 10. Wychowanie przedszkolne
Table 10. Pre-primary education

Wyszczególnienie Specification	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Placówki Establishments	1257	1283	1292	1299	1303	1310
Przedszkola Nursery schools	655	672	701	714	730	742
Oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych Pre-primary sections of primary schools	495	505	488	490	483	480
Zespoły wychowania przedszkolnego Places in nurseries	7	7	6	6	5	5
Punkty przedszkolne Pre-primary points	100	99	97	89	85	83
Miejsca w przedszkolach ^a Places in nursery schools ^a	61022	66626	70225	71374	.	.
Dzieci Children	70308	79528	82470	82923	82586	83492
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat Children attending pre-primary education establishments per 1000 children aged 3–6	.	814	865	890	899	896

a Dane o miejscach w placówkach przedszkolnych od roku 2019/20 nie są prezentowane ze względu na niespójność informacji pochodzących z Systemu Informacji Oświatowej.
a Data on places in pre-primary establishments since the 2019/20 school year are not presented due to inconsistent information from the Educational Information System.

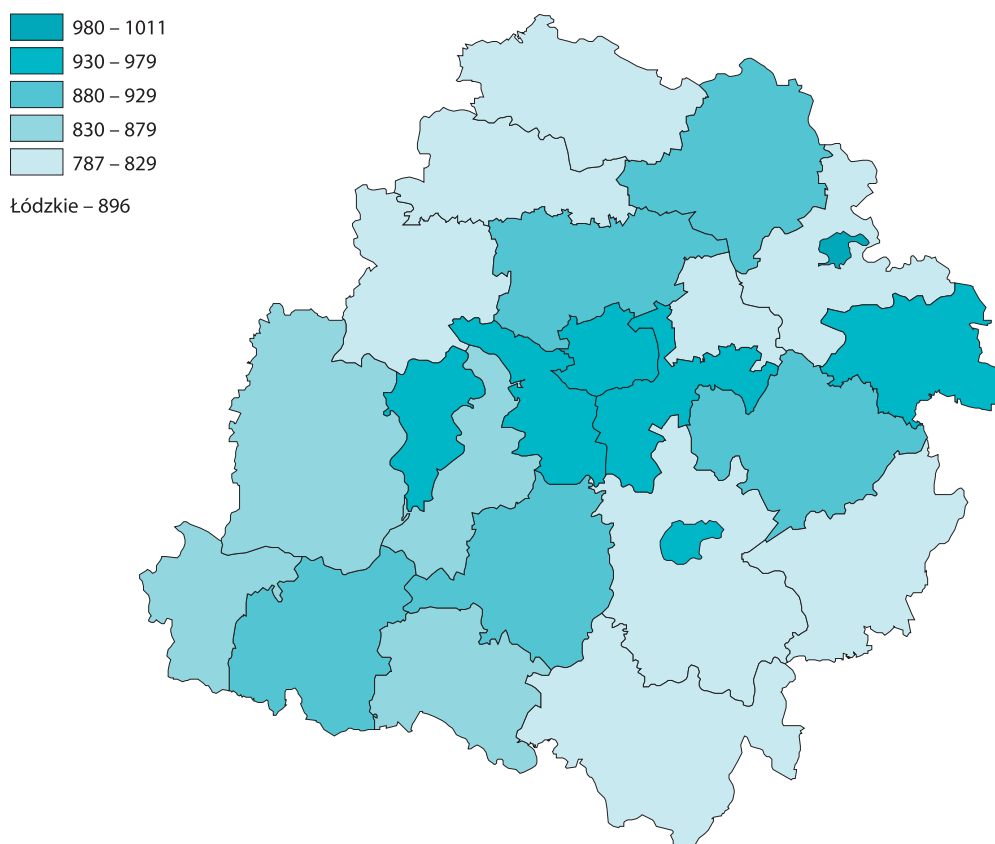
W latach 2015–2020 o 53, tj. o 4,2%, wzrosła liczba placówek wychowania przedszkolnego. Przyrost ten dokonał się przede wszystkim dzięki rosnącej liczbie przedszkoli (o 13,3%), natomiast liczba pozostałych placówek (oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych, punkty przedszkolne, zespoły wychowania przedszkolnego) spadła na przestrzeni sześciu lat. Przyrost liczby placówek nastąpił tylko w miastach województwa łódzkiego (o 9,1%), podczas gdy na obszarach wiejskich zanotowano niewielki spadek (o 0,3%). Przedszkola w 2020 r. stanowiły 56,6% wszystkich placówek zajmujących się wychowaniem przedszkolnym, oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych – 36,6%, punkty przedszkolne – 6,3, a zespoły wychowania przedszkolnego – 0,4%.

W 2020 r. do placówek wychowania przedszkolnego w województwie łódzkim uczęszczało 83,5 tys. dzieci, tj. o 18,8% więcej niż w 2015 r. W skali kraju wzrost ten był wyższy i wyniósł 24,8%. Dzieci 5-letnie stanowiły 25,5% dzieci w przedszkolach (32,0% w 2015 r.), a odsetek dzieci w wieku 6 lat wyniósł w 2020 r. – 23,0%, podczas gdy w 2015 r. ukształtował się on na poziomie 6,4%. Tak duża różnica jest wynikiem zmian w systemie edukacji, zgodnie z którymi w roku szkolnym 2015/16 obowiązek szkolny objął wszystkie dzieci z rocznika 2009 (6-latki).

W 2020 r. w województwie łódzkim opiekę i edukację dzieciom niepełnosprawnym zapewniało 21 przedszkoli specjalnych (o 4 więcej niż w 2015 r.). Uczęszczało do nich 418 dzieci, tj. o 106 więcej niż w 2015 r.

W 2020 r. odsetek dzieci w wieku 3–6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym dla województwa łódzkiego wyniósł 89,6%, a dla Polski – 90,1%. Wśród powiatów największy odsetek dzieci w wieku 3–6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2020 r. odnotowano w miastach na prawach powiatu: Skieniewicach (101,1%), Piotrkowie Trybunalskim (97,1%) i Łodzi (94,6%) oraz w powiatach: łódzkim wschodnim (96,8%) i zduńskowolskim (94,4%). Najniższy odsetek zanotowano w powiatach: kutnowskim (78,7%) i piotrkowskim (79,4%).

Mapa 4. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat w 2020 r.
 Map 4. Children attending pre-primary education establishments per 1000 children aged 3–6 in 2020

W przypadku dzieci i młodzieży w wieku 3 lat i więcej, które z powodu niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do przedszkola lub szkoły w miejscu zamieszkania, w województwie łódzkim zapewniono opiekę i edukację w 23 specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych. W latach 2015–2020 przybyła 1 placówka tego typu oraz nieznacznie wzrosła liczba miejsc (z 1118 do 1122). W badanych sześciu latach zaszły też niewielkie zmiany w strukturze wychowanków tych placówek. W 2020 r. przeważali wychowankowie niepełnosprawni intelektualnie – 57,9% ogółu wobec 67,2% w 2015 r. oraz wychowankowie z niepełnosprawnościami sprzężonymi (20,3% wobec 14,6% w 2015 r.).

Specjalnym rodzajem placówek dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim są ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze. W 2020 r. w województwie łódzkim funkcjonowały, podobnie jak w latach poprzednich, 3 takie placówki. Wzrosła natomiast liczba miejsc i wychowanków (odpowiednio o 49,5% i 56,3%). W 2020 r. ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze dysponowały więc 160 miejscami, do których uczęszczało 111 wychowanków. Dzieci i młodzież niepełnosprawna intelektualnie w stopniu głębokim stanowiła 39,6% ogółu, a wychowankowie z zaburzeniami sprzężonymi 36,0%.

W latach 2015–2020 w województwie łódzkim funkcjonował 1 młodzieżowy ośrodek wychowawczy, do którego sądy rodzinne i nieletnich, kierowały młodzież niedostosowaną społecznie i wymagającą stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i resocjalizacji. Ośrodek ten dysponował 62 miejscami i przyjął w 2020 r. 46 wychowanków (w 2015 r. – 50 wychowanków).

Na terenie województwa łódzkiego działalność prowadziło również 12 młodzieżowych ośrodków socjoterapii, tj. o 2 więcej niż w 2015 r. Jednocześnie w ciągu sześciu lat liczba miejsc wzrosła o 36,5% do 670, ale liczba wychowanków zmniejszyła się o 3,7% do 492 osób. Większość wychowanków stanowiły osoby zagrożone niedostosowaniem społecznym (91,3% ogółu wobec 98,2% w 2015 r.).

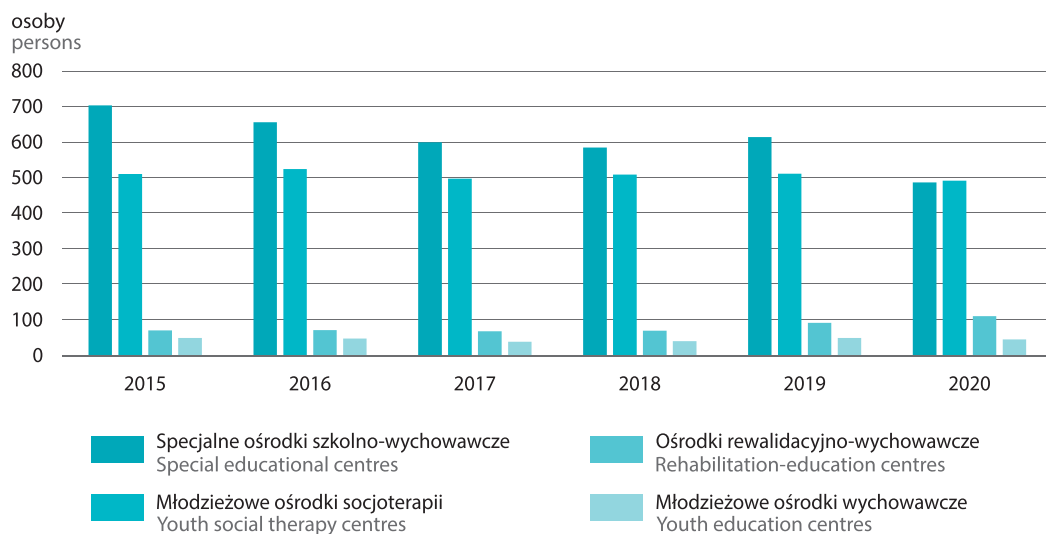
Tablica 11. Wychowankowie w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii oraz ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych

Table 11. Residents of special educational centres, youth education centres, youth social therapy centres and rehabilitation-education centres

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze Special educational centres	704	656	600	585	615	487
Młodzieżowe ośrodki wychowawcze Youth education centres	50	48	39	41	50	46
Młodzieżowe ośrodki socjoterapii Youth social therapy centres	511	525	498	509	512	492
Ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze Rehabilitation-education centres	71	72	69	70	92	111

Wykres 13. Wychowankowie specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii oraz ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych

Chart 13. Residents of special educational centres, youth education centres, youth social therapy centres and rehabilitation-education centres

Tablica 12. Placówki wsparcia dziennego

Table 12. Day-support centres

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Placówki (stan w dniu 31 grudnia) Centres (as of 31 December)	146	138	132	135	135	125
Miejsca Places	4558	4148	3881	3842	3817	3546
Wychowankowie (w ciągu roku) Residents (during the year)	6390	6234	5779	6059	6311	4416
Wolontariusze (w ciągu roku) Volunteers (during the year)	359	325	363	411	374	290

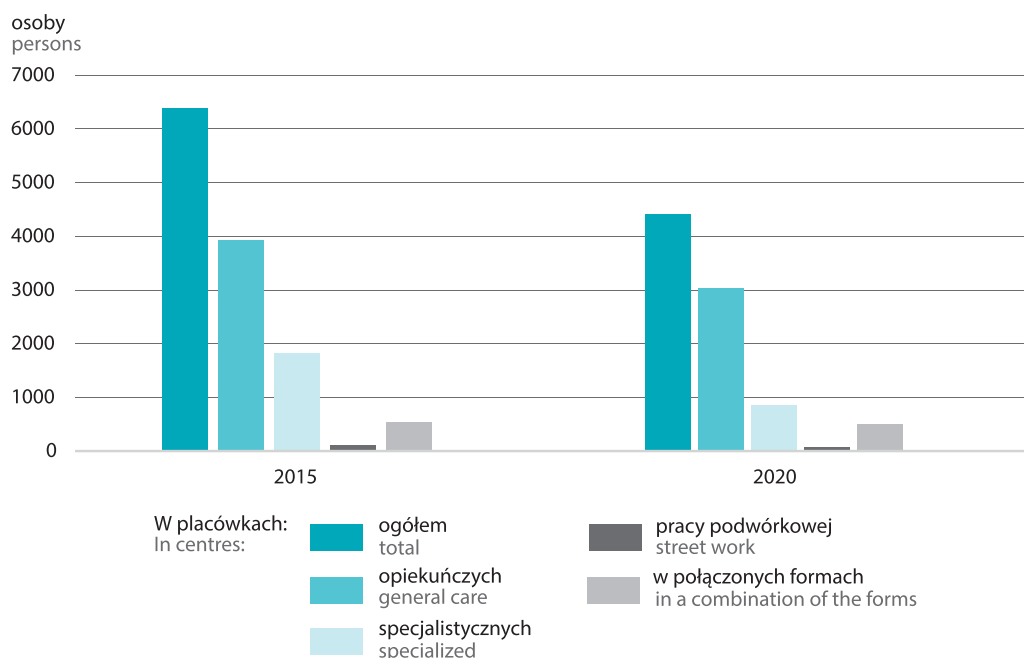
W celu wsparcia rodziny dziecko może zostać objęte opieką w placówce wsparcia dziennego, która wspiera funkcje opiekuńczo-wychowawcze rodziny, zapewniając dziecku m.in. pomoc w nauce i organizację czasu wolnego. Placówki wsparcia dziennego funkcjonują w formie: opiekuńczej, specjalistycznej i pracy podwórkowej.

W województwie łódzkim w 2020 r. funkcjonowało 125 placówek wsparcia dziennego, tj. o 21 mniej niż w 2015 r. W związku ze zmniejszeniem liczby placówek spadła także liczba miejsc (o 22,2% do 3,5 tys.) oraz liczba wychowanków korzystających z opieki w ciągu roku (o 30,9% do 4,4 tys.). W placówkach tych w ciągu 2020 r. pomoc w opiece nad wychowankami świadczyło 290 wolontariuszy i było to o 19,2% mniej niż pięć lat wcześniej.

W 2020 r. wśród placówek wsparcia dziennego przeważały placówki opiekuńcze – 93 (m.in. koła zainteresowań, świetlice, kluby i ogniska wychowawcze) stanowiąc 74,4% ogółu i zapewniając opiekę w ciągu roku 3,0 tys. wychowanków. Działalność prowadziło także 19 placówek specjalistycznych (860 wychowanków), 1 placówka pracy podwórkowej (33 wychowanków) oraz 12 placówek w połączonych formach (490 wychowanków).

W województwie łódzkim na każdy tysiąc osób w wieku 0–17 lat przypadło mniej dzieci korzystających z placówek wsparcia dziennego (10,6) niż średnio w Polsce (12,6).

Wykres 14. Wychowankowie placówek wsparcia dziennego
Chart 14. Residents of day-support centres

Rozdział 3

Chapter 3

Pieczna zastępcza

Foster care

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców, zostają ono objęte czasową opieką i wychowaniem w ramach systemu pieczy zastępczej. Pieczna zastępcza jest sprawowana w formie rodzinnej i instytucjonalnej.

W województwie łódzkim w 2020 r. w pieczy zastępczej, zarówno rodzinnej jak i instytucjonalnej, umieszczonych było 4,2 tys. dzieci w wieku 0–17, tj. o 0,5 tys. mniej niż w 2015 r. W przeliczeniu na 1 tys. ludności w tej grupie wieku liczba wychowanków pieczy zastępczej wynosiła 10,0, a w 2015 r. było to 11,2. Dla Polski współczynnik ten był niższy niż w województwie i kształtował się na poziomie 8,6.

W latach 2015–2020 wzrósł nieznacznie udział dzieci w wieku 0–17 objętych opieką w rodzinnej pieczy zastępczej wśród wszystkich wychowanków pieczy zastępczej (z 74,3% do 77,0%), a tym samym o 2,7 p. proc. zmniejszył się udział dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Średnio w Polsce dzieci z rodzinnych form opieki zastępczej stanowiły 76,0% ogólnej liczby dzieci objętych wszystkimi formami pieczy zastępczej. Województwo łódzkie charakteryzowało się więc nieco wyższym udziałem dzieci w rodzinnych formach opieki.

Tablica 13. Rodzinna pieczna zastępcza

Stan w dniu 31 grudnia

Table 13. Family foster care

As of 31 December

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Rodziny zastępcze Foster families	3023	2991	2973	2856	2848	2846
dzieci ^a children ^a	4113	4009	3934	3827	3907	3904
Rodzinne domy dziecka Foster homes	26	29	36	44	44	40
dzieci ^a children ^a	156	174	224	259	265	243

a W wieku do 25 lat.
a Up to the age of 25.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są: rodzina zastępcza (spokrewniona, niezawodowa, zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego, zawodowa specjalistyczna) oraz rodzinny dom dziecka.

W końcu 2020 r. w województwie łódzkim funkcjonowało 2,8 tys. rodzin zastępczych, tj. o 5,9% mniej niż w 2015 r. oraz 40 rodzinnych domów dziecka (wobec 26 w 2015 r.). Większość rodzin zastępczych stanowiły rodziny spokrewnione – 66,1% ogółu. Rodziny niezawodowe to 28,5% ogółu, a rodziny zawodowe to kolejne 3,2%.

Funkcję rodziny zastępczej pełniło 1,3 tys. małżeństw i 1,5 tys. osób samotnych (w 2015 r. było to odpowiednio 1,6 tys. i 1,4 tys.). W strukturze rodzin zastępczych, według liczby dzieci przyjętych na wychowanie, przeważały rodziny z jednym dzieckiem – 72,7% ogółu (wobec 73,3% w 2015 r.). Rodziny wychowu-

jące dwoje dzieci stanowiły 20,3% ogółu rodzin (19,4% w 2015 r.), udział rodzin z trojgiem dzieci wyniósł 4,9% (5,3% pięć lat wcześniej), a z czworgiem i więcej dzieci – 2,0% (1,9% w 2015 r.).

Wskaźnik rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka na 10 tys. mieszkańców województwa łódzkiego ukształtował się na poziomie 11,7 i był on niższy niż w 2015 r. (12,1 na 10 tys. mieszkańców), ale wyższy od średniej wielkości dla Polski (9,4).

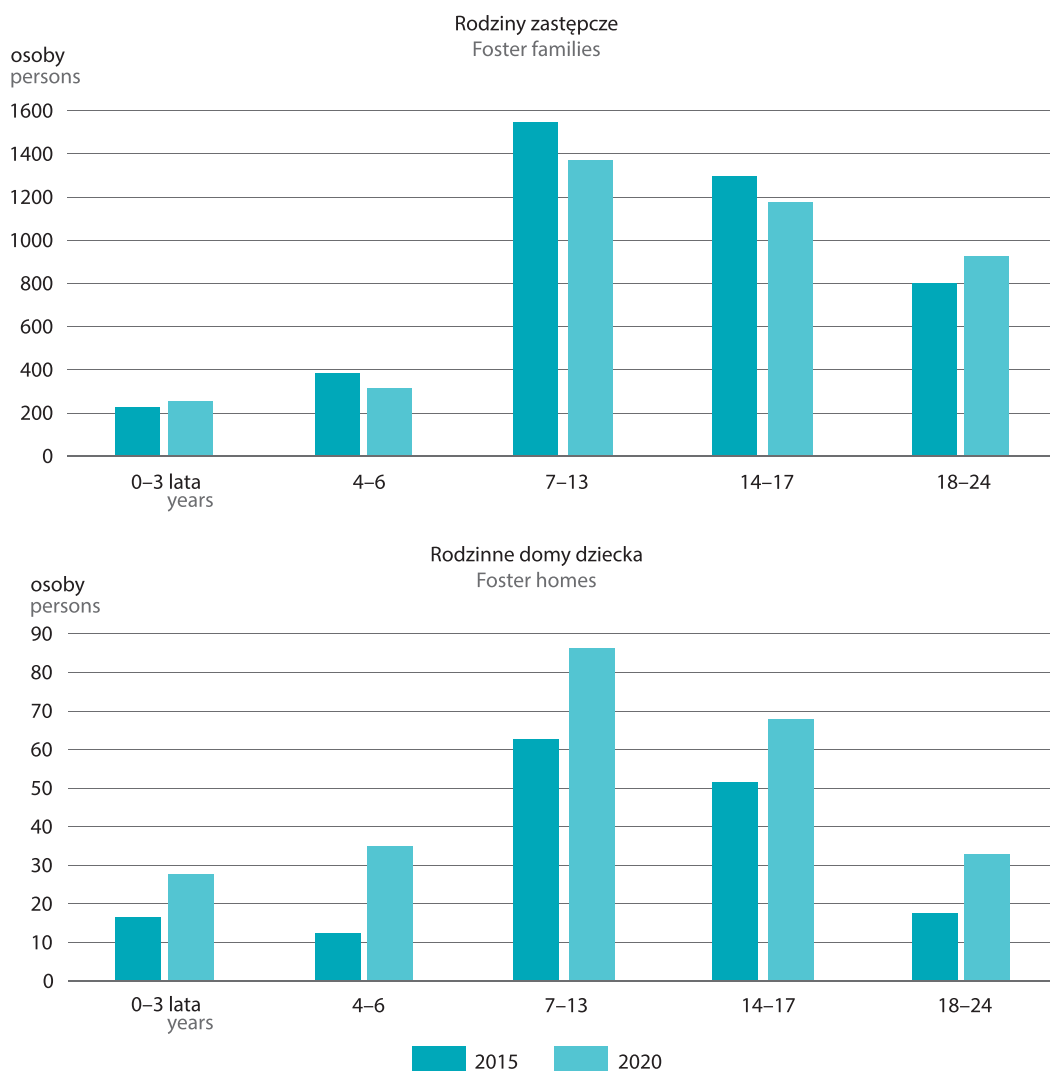
W 2020 r. w rodzinach zastępczych otoczono opieką 3,9 tys. dzieci (wobec 4,1 tys. w 2015 r.), w tym 3,0 tys. (77,1% ogółu) dzieci i młodzieży do 18 roku życia. Dzieci w wieku 18–24 lata stanowiły pozostałe 22,9%. W porównaniu z 2015 r. liczba dzieci w wieku 0–17 lat w rodzinach zastępczych zmniejszyła się o 0,3 tys. (spadek o 9,9%). Wśród dzieci z tej grupy wieku przebywających w 2020 r. w rodzinach zastępczych, najwyższy odsetek stanowiły dzieci w wieku 7–13 lat (1,3 tys., tj. 44,0%) oraz 14–17 lat (1,1 tys., tj. 37,9%), najmniej zaś było dzieci najmłodszych, tj. w przedziale wiekowym 0–3 lata (244, tj. 8,1% ogółu).

Wykres 15. Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej według wieku

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 15. Children in family foster care by age

As of 31 December

Dzieci pozbawione opieki obojga rodziców w 2020 r. stanowiły grupę 228 osób, podczas gdy w 2015 r. ich liczba wyniosła 306. Po raz pierwszy w swoim życiu do rodzin zastępczych trafiło 517 dzieci (w 2015 r. – 528). Dzieci posiadające orzeczenie o niepełnosprawności stanowiły grupę 447 osób, tj. blisko 11,4% wszystkich podopiecznych (9,1% w 2015 r.).

Rodzinne domy dziecka zapewniły w 2020 r. opiekę 243 dzieciom (wobec 156 w 2015 r.). Dzieci do 18 roku życia stanowiły 86,8%. Wśród nich najliczniej reprezentowana była grupa wieku 7–13 lat (39,8%), a najmniej liczna była grupa najmłodszych dzieci w wieku 0–3 lata (12,8%). Udział dzieci posiadających orzeczenie o niepełnosprawności ukształtował się na poziomie 16,5%, a umieszczonych w rodzinnych domach dziecka po raz pierwszy wyniósł 16,9%.

W 2020 r. rodzinną pieczę zastępczą opuściło 314 wychowanków do 18 roku życia, podczas gdy w 2015 r. – 420. Największy odsetek – 27,1% stanowili ci, którzy powrócili do rodziny naturalnej (pięć lat wcześniej odsetek ten ukształtował się na poziomie 35,7%), 24,8% dzieci zostało umieszczonych w innej formie rodzinnej pieczy zastępczej (26,4% w 2015 r.), a 18,5% trafiło do placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej (15,0% w 2015 r.). Do adopcji przekazano 36 dzieci (wobec 64 w 2015 r.). Spośród 276 wychowanków powyżej 18 roku życia 55,4% usamodzielniało zakładając własne gospodarstwo domowe, a tylko 4 dzieci powróciło do rodziny naturalnej (13 w 2015 r.).

Najwięcej rodzin zastępczych funkcjonowało w Łodzi (33,4% ogółu rodzin zastępczych w województwie łódzkim), a także w powiecie zgierskim (6,5%), kutnowskim (5,4%) oraz pabianickim (5,1%). Rodzinne domy dziecka istniały w 13 powiatach, z czego połowa w Łodzi (20 placówek).

Tablica 14. Instytucjonalna piecza zastępcza

Stan w dniu 31 grudnia

Table 14. Institutional foster care

As of 31 December

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Placówki opiekuńczo-wychowawcze Care and education centres	69	67	68	70	68	69
wychowankowie residents	1317	1203	1170	1144	1123	1059
Interwencyjne ośrodki preadopcyjne Pre-adoptive intervention centres	-	1	1	1	1	1
wychowankowie residents	-	13	20	15	15	15

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie: placówki opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej oraz interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

W 2020 r. w województwie łódzkim działało 69 placówek opiekuńczo-wychowawczych i 1 interwencyjny ośrodek preadopcyjny, który rozpoczął swoją działalność w 2016 r.

Wśród placówek opiekuńczo-wychowawczych przeważały placówki socjalizacyjne, stanowiąc 56,5% ogółu. Placówki rodzinne stanowiły 29,0% wszystkich placówek, a placówki interwencyjne, specjalistyczno-terapeutyczne i placówki łączące zadania to pozostałe 14,5%.

Na koniec grudnia 2020 r. w placówkach opiekuńczo-wychowawczych opieką było objętych 1,1 tys. dzieci (wobec 1,3 tys. w 2015 r.). Najwięcej dzieci przebywało w placówkach socjalizacyjnych (64,6%) i rodzinnych (14,1%). W 2015 r. było to odpowiednio 75,0% i 11,4%. Interwencyjny ośrodek preadopcyjny opiekował się 15 dziećmi w wieku poniżej 1 roku, a w 2016, tj. w pierwszym roku swojej działalności – 13 dzieci.

Najliczniejszą grupę w placówkach opiekuńczo-wychowawczych stanowili wychowankowie w wieku 14–17 lat (39,1%). Druga co do wielkości zbiorowość (24,9%) to dzieci w wieku 10–13 lat. Najmniej liczna był grupa dzieci w wieku 0–3 lata (7,8 %). W placówkach tych przebywało również 114 pełnoletnich uczą-

cych się wychowanków. Podobna struktura dzieci według grup wieku występowała w instytucjonalnej pieczy zastępczej w końcu 2015 r.

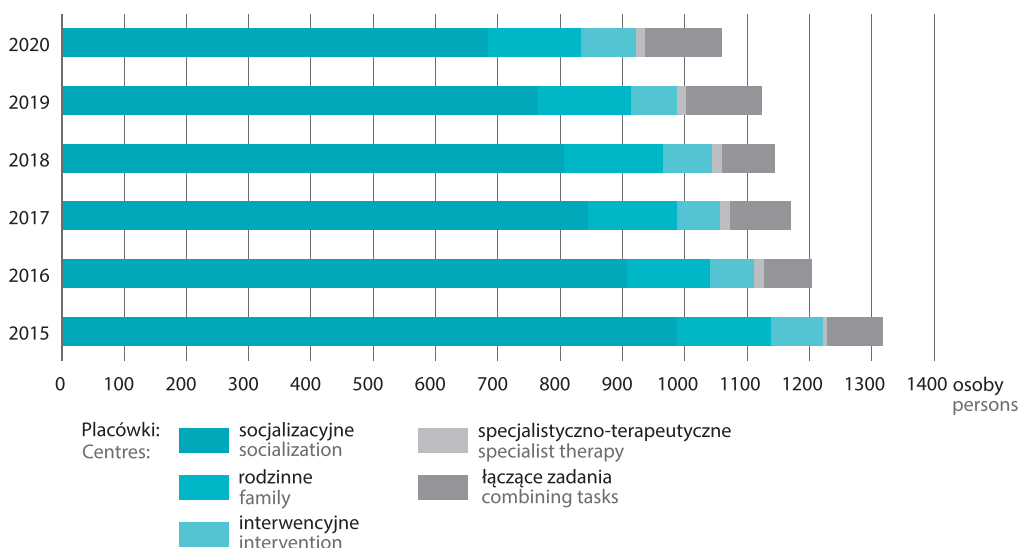
Dziewczęta stanowiły 47,1% wszystkich wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych. Pólsierotami było 21,5% dzieci, a sierotami biologicznymi zaledwie 4,5% wychowanków, co oznacza, że prawie 3/4 dzieci umieszczonych w placówkach posiadało oboje rodziców, którzy jednak nie chcieli lub nie mogli właściwie wypełniać funkcji wychowawczych.

Według stanu na koniec grudnia 2020 r. placówki instytucjonalnej pieczy zastępczej opuściło 272 wychowanków w wieku do 18 lat, podczas gdy 5 lat wcześniej z instytucjonalnej pieczy zastępczej ubyło 421 wychowanków. Najwięcej z nich, bo 34,9% powróciło do rodziny naturalnej (wobec 28,3% w 2015 r.). W rodzinnej pieczy zastępczej zostało umieszczonych 30,9% dzieci (w 2015 r. – 16,2%), natomiast w innej formie instytucjonalnej pieczy zastępczej umieszczono 20,6% dzieci (wobec 35,4% pięć lat wcześniej). Do adopcji przekazano 18 dzieci, wobec 59 w 2015 r. Liczba wychowanków powyżej 18 roku życia, którzy opuścili placówki instytucjonalnej pieczy zastępczej wyniosła 152 osoby w 2020 r. (wobec 164 w 2015 r.), z czego 52,6% założyło własne gospodarstwo domowe, a 32,2% powróciło do rodziny naturalnej.

Wykres 16. Wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 16. Residents of care and education centres
As of 31 December

Rozdział 4

Chapter 4

Świadczenia rodzinne i świadczenia z programu „Rodzina 500+”

Family benefits and benefits under the „Family 500+” programme

Do jednej z bezpośrednich form wsparcia rodzin należy pomoc pieniężna. Zasadniczą rolę odgrywają świadczenia rodzinne, które przysługują, jeśli na utrzymaniu pozostaje dziecko (dzieci) lub osoba niepełnosprawna wymagająca opieki i pomocy. Świadczeniami rodzinnymi są:

- 1) zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego;
- 2) świadczenia opiekuńcze, na które składają się: zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne oraz specjalny zasiłek opiekuńczy;
- 3) jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka;
- 4) świadczenie rodzicielskie;
- 5) inne świadczenia rodzinne wypłacane ze środków własnych gmin.

W 2020 r. w województwie łódzkim przeciętnie miesięcznie przyznano 245,8 tys. świadczeń rodzinnych, na które łącznie wydatkowano 634,8 mln zł, tj. o 36,9% więcej niż w 2015 r. Wśród świadczeń rodzinnych największy udział miały zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, których średnio miesięcznie wypłacono 172,3 tys.

Zasiłek rodzinny ma na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka i przysługuje rodzicom lub opiekunom na dziecko do ukończenia 18 roku życia lub osobie uczącej się do ukończenia 24 roku życia. Przyznanie prawa do zasiłku rodzinnego uzależnione jest od spełnienia kryterium dochodowego¹.

W przypadku przekroczenia kwoty uprawniającej daną rodzinę do zasiłku rodzinnego, zasiłek rodzinny i dodatki do zasiłku rodzinnego przysługują w wysokości różnicy między łączną kwotą zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami, o którą został przekroczony dochód rodziny.

Tablica 15. Zasiłek rodzinny
Table 15. Family allowance

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Rodziny otrzymujące zasiłek rodzinny w tys. Families receiving family allowance in thousands	70,4	75,7	75,7	74,0	65,8	53,2
Dzieci, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w tys. Children, for which families shall receive family allowance in thousands	132,3	143,8	142,0	141,3	125,2	105,3
Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w % Share of children aged under 17 years, for which parents shall receive family allowance in the total number of children in this age in %	28,6	31,5	31,3	31,3	27,9	23,4

¹ Do 31 października 2015 r. kryterium dochodowe wynosiło 574 zł na osobę w rodzinie lub 664 zł, jeśli w rodzinie wychowywało się dziecko niepełnosprawne. Od 1 listopada 2015 r. kryterium dochodowe wynosi 674 zł na osobę lub 764 zł, jeśli w rodzinie wychowuje się dziecko niepełnosprawne.

W 2020 r. zasiłki rodzinne pobierało w województwie łódzkim 53,2 tys. rodzin, tj. o 24,4% mniej niż w 2015 r. W tej grupie rodzin 7,5% stanowiły rodziny bez dochodu i taki sam odsetek dotyczył rodzin z dochodem powyżej poziomu kryterium dochodowego. Dochodów na osobę wyższych niż 400 zł nie osiągnęło 42,1% rodzin, a dochody na osobę w przedziale od 400 zł do wysokości kryterium dochodowego posiadało 42,9% rodzin. W 2015 r. rodzin bez dochodu było 9,8%, a rodziny o przeciętnym miesięcznym dochodzie netto na osobę powyżej poziomu progu dochodowego stanowiły 6,5% ogółu rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne.

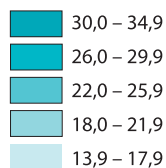
Wśród rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych, rodziny pełne stanowiły 75,4% (76,4% w 2015 r.). Udział rodzin wychowujących jedno lub dwoje dzieci wyniósł odpowiednio 36,3% i 42,5% (w 2015 r. było to 40,3% i 41,1%). Rodziny wielodzietne (z co najmniej trojgiem dzieci) stanowiły 21,2%, wobec 18,5% w 2015 r. Odsetek rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym (uprawnionym do zasiłku pielęgnacyjnego) ukształtował się na poziomie 11,8% ogółu rodzin pobierających zasiłek rodzinny (10,1% w 2015 r.).

W 2020 r. w województwie łódzkim pomocą w postaci zasiłku rodzinnego zostało objętych przeciętnie miesięcznie 105,3 tys. dzieci, tj. o 20,4% mniej niż w 2015 r. Największą grupę, podobnie jak w 2015 r., stanowiły dzieci poniżej 13 roku życia (68,6%). Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku wyniósł 23,4%, podczas gdy pięć lat wcześniej – 28,6%.

Mapa 5. Zasiłek rodzinny w 2020 r.

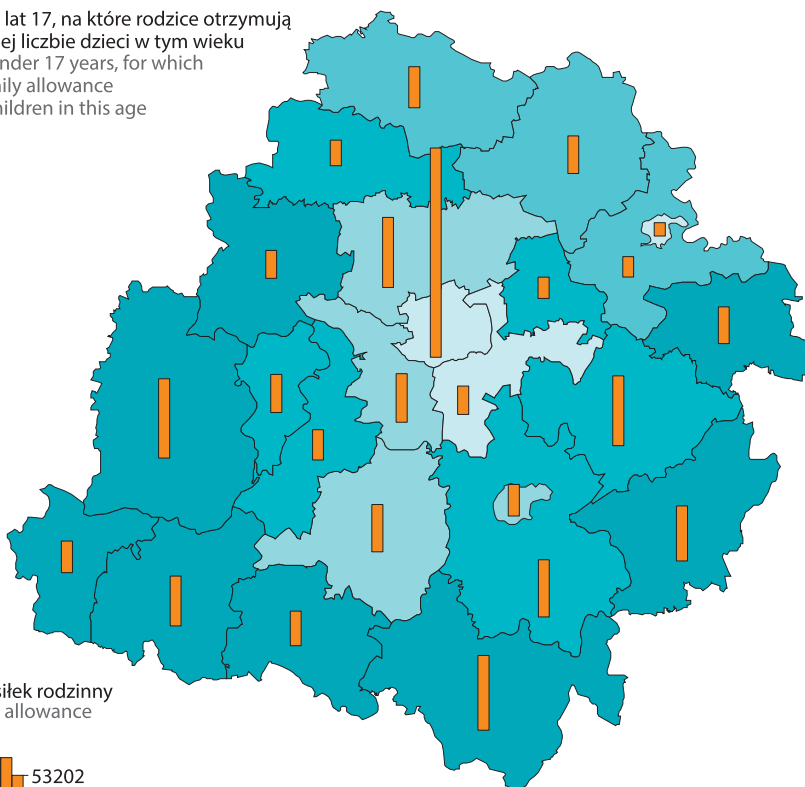
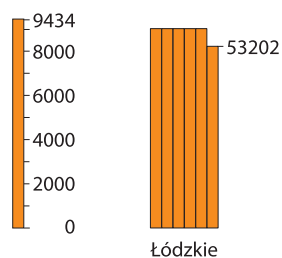
Map 5. Family allowance in 2020

Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku
Share of children aged under 17 years, for which parents shall receive family allowance in the total number of children in this age

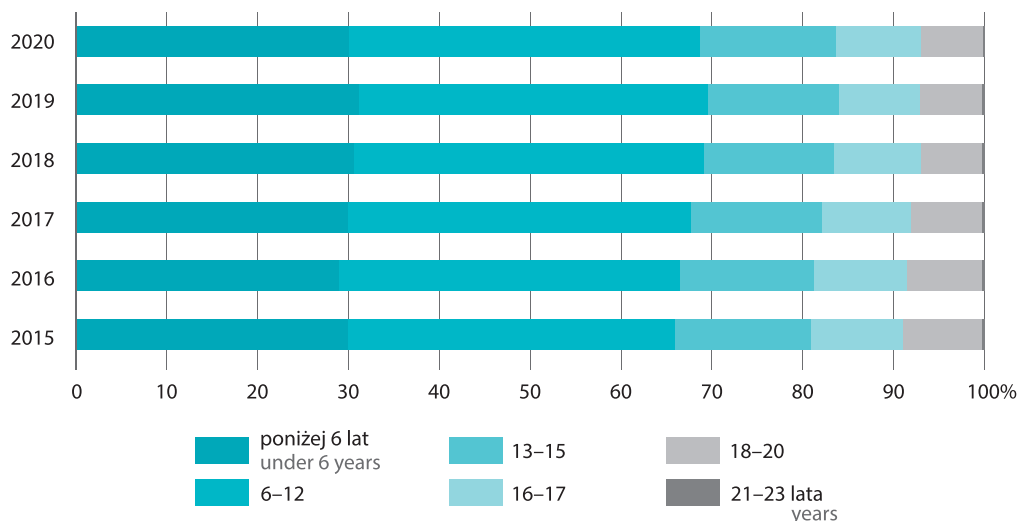

Łódzkie – 23,4%

Rodziny otrzymujące zasiłek rodzinny
Families receiving family allowance

Wykres 17. Dzieci, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny według wieku
Chart 17. Children for which families shall receive family allowance by age

Wśród powiatów województwa łódzkiego w 2020 r. najwyższy udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku odnotowano w powiatach: opoczyńskim (34,9%), wierszowskim (34,5%) i rawskim (34,3%), najmniejszy natomiast w Skierniewicach (13,9%), Łodzi (16,0%) i powiecie łódzkim wschodnim (17,7%).

W 2020 r. na zasiłki rodzinne wydatkowano 143,5 mln zł i była to kwota o 11,1% niższa niż w 2015 r. (161,3 mln zł).

Tablica 16. Wydatki na świadczenia rodzinne^a
Table 16. Expenditure on family benefits^a

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	w tys. zł in thousands PLN					
Świadczenia rodzinne Family benefits	463681,9	568487,5	603620,4	601733,5	607398,9	634814,7
w tym: of which:						
Zasiłki rodzinne Family allowances	161347,1	192027,1	195572,1	190066,2	169671,5	143514,1
Dodatki do zasiłków rodzinnych Supplement to the family allowances	86226,4	98872,9	99690,5	94488,1	85582,6	82557,6
Świadczenia opiekuńcze Attendance benefits	198063,8	214516,1	232349,5	248364,0	289980,1	345893,9
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka One-off subsidy due to giving birth to a child	18044,5	19795,0	18282,3	17183,0	15227,0	12828,0
Świadczenia rodzicielskie Parental benefits	.	43276,5	56866,0	50733,1	45988,8	43720,3

a łącznie z dodatkami wypłacanymi ze środków własnych gmin.

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej.

a Including supplements paid from the funds of gminas.

Source: data of the Ministry of Family and Social Policy.

Osobom uprawnionym do pobierania zasiłku rodzinnego przysługują także dodatki. W 2020 r. w województwie łódzkim wypłacono dodatki do zasiłków rodzinnych w wysokości 82,6 mln zł, tj. o 4,3% mniej w porównaniu z 2015 r. (86,2 mln zł). Największą kwotę wydatkowano na dodatki z tytułu: wychowania dziecka w rodzinie wielodzietnej – 22,7 mln zł, samotnego wychowywania dziecka – 13,2 mln zł oraz opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego – 12,6 mln zł. W porównaniu z 2015 r. największy wzrost wydatków na dodatki do zasiłku rodzinnego zanotowano z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego (o 33,0%), a największy spadek nastąpił z tytułu urodzenia dziecka (o 36,6%).

Wśród świadczeń opiekuńczych największa przeciętna liczba wypłaconych świadczeń dotyczyła zasiłków pielęgnacyjnych. Zasiłek pielęgnacyjny to wsparcie finansowe pozwalające zapewnić opiekę i pomoc osobom niezdolnym do samodzielnej egzystencji. Przeznaczony jest dla dzieci niepełnosprawnych i niepełnosprawnych osób dorosłych oraz seniorów powyżej 75 roku życia. W 2020 r. wypłacono średnio miesięcznie 52,0 tys. takich świadczeń w łącznej kwocie 134,5 mln zł, tj. o 42,2% wyższą niż w 2015 r.

Z kolei największy udział w strukturze wydatków na świadczenia opiekuńcze miały wydatki na świadczenia pielęgnacyjne (57,8%). Świadczenie pielęgnacyjne jest świadczeniem pieniężnym, o które mogą ubiegać się osoby, które nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu opieki nad niepełnosprawnym członkiem rodziny. W 2020 r. w województwie łódzkim wypłacono przeciętnie miesięcznie 9,2 tys. świadczeń pielęgnacyjnych za łączną kwotę 200,0 mln zł, tj. o 8,7% wyższą niż w 2015 r.

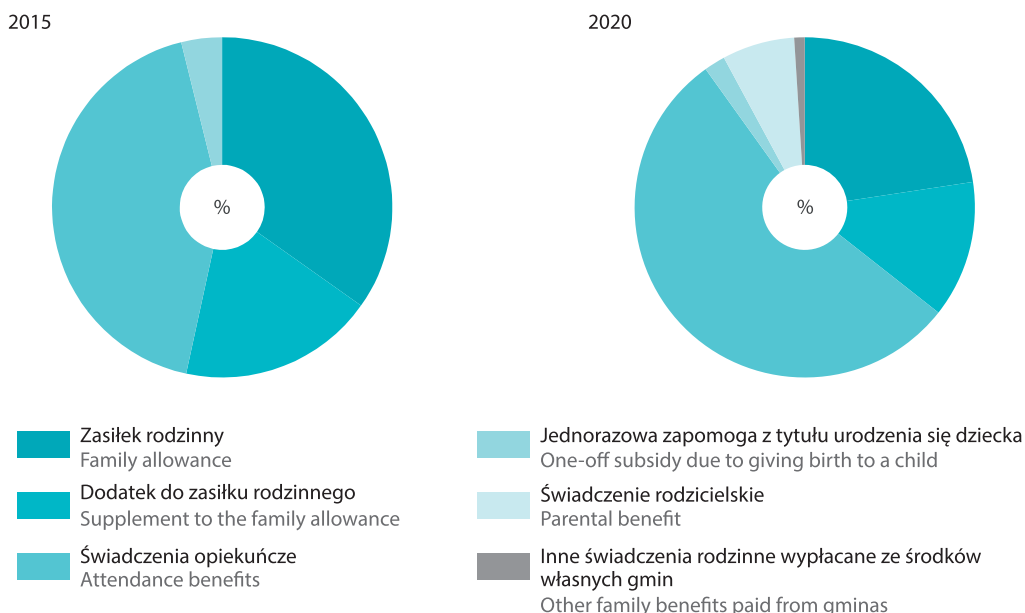
Trzecim rodzajem świadczenia opiekuńczego jest specjalny zasiłek opiekuńczy. Przysługuje on małżonkom i osobom objętym obowiązkiem alimentacyjnym, które nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania stałej opieki nad niepełnosprawnym. Świadczenie to przysługuje, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty kryterium dochodowego². W 2020 r. wypłacono przeciętnie miesięcznie 1,6 tys. zasiłków opiekuńczych w łącznej kwocie 11,5 mln zł. Kwota ta była o ponad 50% wyższa niż pięć lat wcześniej.

Z tytułu urodzenia się żywego dziecka przyznaje się jednorazową zapomogę w wysokości 1000 zł na jedno dziecko. Przysługuje ona rodzicowi lub opiekunowi dziecka, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty 1922,00 zł. W 2020 r. w województwie łódzkim przeciętna miesięczna liczba tego typu świadczeń wyniosła 1,1 tys., na które wydano łącznie 12,8 mln zł, tj. o 28,9% mniej niż w 2015 r.

Świadczenie rodzicielskie, wprowadzone 1 stycznia 2016 r. w wysokości 1000 zł miesięcznie, przeznaczone jest dla osób, którym urodziło się dziecko, ale nie przysługuje im zasiłek macierzyński. Wypłata świadczenia rodzicielskiego nie jest uzależniona od kryterium dochodowego. W 2020 r. w województwie łódzkim wypłacono świadczenia rodzicielskie w kwocie 43,7 mln zł. Jest to niewielki wzrost o 1,0% w stosunku do 2016 r.

² Patrz „Przypis 1”

Wykres 18. Wydatki na świadczenia rodzinne według rodzajów
Chart 18. Expenditure on family benefits by type

W 2020 r. kontynuowano realizowanie zapoczątkowanego w kwietniu 2016 r. rządowego programu „Rodzina 500+”, będącego długofalowym wsparciem kierowanym do rodzin naturalnych oraz do rodzinnej pieczy zastępczej i placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej. Program ten objął także dzieci umieszczone w domach pomocy społecznej.

Od 1 lipca 2019 r. świadczenie wychowawcze przysługuje na każde dziecko do ukończenia 18. roku życia, bez względu na dochód osiągniany przez rodzinę. Dodatkowe wsparcie w postaci dodatku w wysokości świadczenia wychowawczego otrzymały także placówki opiekuńczo-wychowawcze typu socjalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne oraz interwencyjne ośrodki preadopcyjne.

Tablica 17. Świadczenie wychowawcze „Rodzina 500+”
Table 17. Child-raising benefit „Family 500+”

Wyszczególnienie Specification	2017	2018	2019		2020
			od 1 stycznia do 30 czerwca from 1 January to 30 June	od 1 lipca do 31 grudnia from 1 July to 31 December	
Przeciętna miesięczna liczba rodzin otrzymujących świadczenie ^a Average monthly number of families receiving benefit ^a	159090	149705	149196	.	.
Przeciętna miesięczna liczba dzieci, na które rodziny otrzymują świadczenie Average monthly number of children, to which families receive benefits	234748	219787	217523	374693	395884
Wypłaty świadczenia w tys. zł Benefit payments in thousands PLN	1427945,7	1348030,0		1859645,0	2431479,1

a Od 1 lipca 2019 r. nie są gromadzone informacje o liczbie rodzin pobierających świadczenie wychowawcze.

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej.

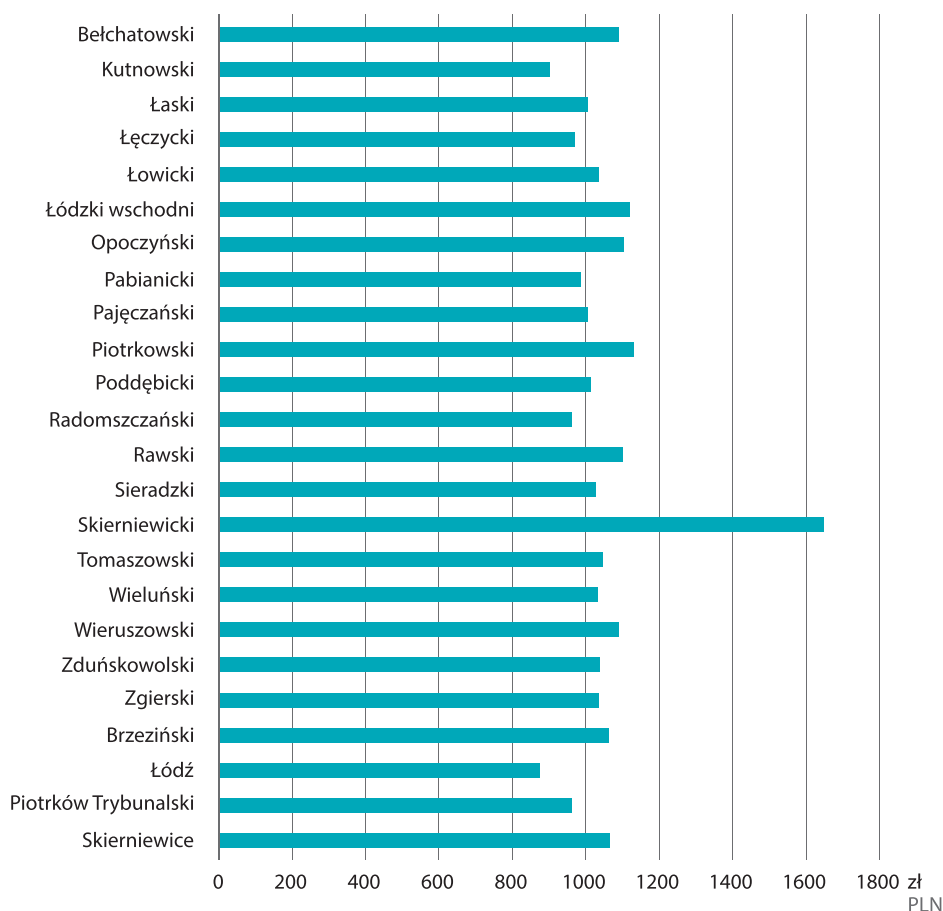
a Since 1 July 2019 information of the number of families receiving the child-raising benefit is not collected.

Source: data of the Ministry of Family and Social Policy.

Świadczeniem wychowawczym w wysokości 500 zł miesięcznie w województwie łódzkim w 2020 r. objęto przeciętnie miesięcznie 395,9 tys. dzieci do 18 lat, tj. o 21,2 tys. dzieci więcej niż średnio miesięcznie w drugiej połowie 2019 r. gdy świadczenie przysługiwało na wszystkie dzieci do 18. roku życia, bez limitu dochodowego i o 161,1 tys. więcej niż w 2017 r. gdy świadczenie przysługiwało na drugie i kolejne dzieci do ukończenia 18 roku życia niezależnie od dochodu, natomiast na pierwsze dziecko, jeżeli dochód netto na osobę w rodzinie nie przekraczał 800 zł lub 1200 zł dla rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym. Wydatki z tytułu wypłaty świadczeń wychowawczych wyniosły 2431,5 mln zł (w 2019 r. – 1859,6 mln zł, a w 2017 r. – 1427,9 mln zł).

Wykres 19. Przeciętne wydatki na świadczenia wychowawcze z programu „Rodzina 500+” na jednego mieszkańca według powiatów w 2020 r.

Chart 19. Average expenditure on child-raising benefits from „Family 500+” programme per capita by powiats in 2020

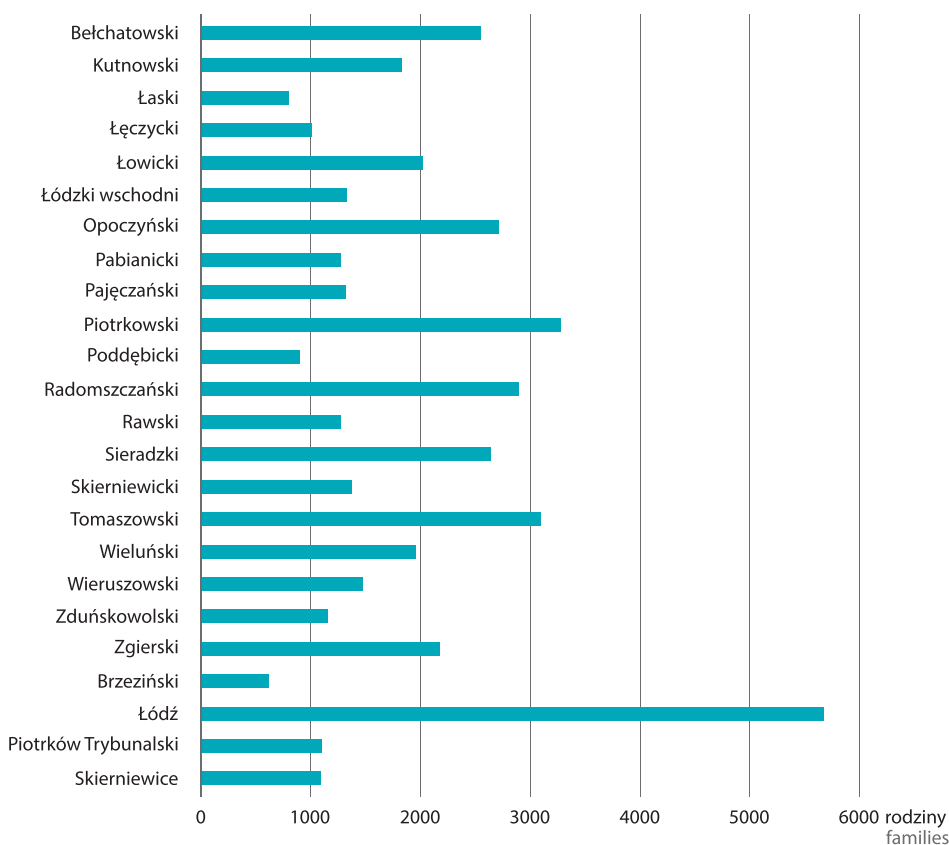
Z dodatkowego wsparcia w wysokości 500 zł miesięcznie w postaci dodatku wychowawczego w 2020 r. przeciętnie miesięcznie skorzystało 3,1 tys. dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej, tj. o 130 dzieci mniej niż trzy lata wcześniej. Wydatki na dodatki wychowawcze w 2020 r. wyniosły 18,9 mln zł, tj. o 2,8% mniej niż w 2017 r.

Dodatek do zryczałtowanej kwoty przeciętnie miesięcznie trafiał, podobnie jak w 2017 r., do 121 dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego. Kwota wydatków z tego tytułu w 2020 r. wyniosła 771 tys. zł i była o 8,7% wyższa niż trzy lata wcześniej.

Z dodatku w wysokości świadczenia wychowawczego przeciętnie miesięcznie korzystało 836 dzieci przebywających w pozostałych placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej, tj. o 199 dzieci więcej niż w drugiej połowie poprzedniego roku. Kwota wydatków z tego tytułu w 2020 r. wyniosła 5,3 mln zł.

W 2020 r. kontynuowano program Karta Dużej Rodziny oferujący rodzinom wielodzietnym (przynajmniej z trójką dzieci) system zniżek oraz dodatkowych uprawnień dających możliwość korzystania z oferty podmiotów z branży spożywczej, kulturalnej, rekreacyjnej, transportowej itp., zarówno w instytucjach publicznych, jak i w firmach prywatnych. W 2020 r. w województwie łódzkim, w porównaniu z 2017 r., ponad dwukrotnie wzrosła liczba rodzin posiadających Kartę Dużej Rodziny (45,6 tys. wobec 20,6 tys.). Najwięcej rodzin posiadało ją w Łodzi (5,7 tys.) oraz w powiatach: piotrkowskim (3,3 tys.), tomaszowskim (3,1 tys.) i radomszczańskim (2,9 tys.).

Wykres 20. Rodziny posiadające Kartę Dużej Rodziny według powiatów w 2020 r.
Chart 20. Families receiving The Large Family Card by powiats in 2020

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobom uprawnionych do alimentów, które ich nie otrzymują z uwagi na bezskuteczność egzekucji. Wsparcie to realizowane jest po spełnieniu kryteriów ustawowych, m.in. kryterium dochodowego. W 2020 r. w województwie łódzkim wypłacono przeciętnie miesięcznie 156,7 tys. świadczeń z funduszu alimentacyjnego, tj. o 1/4 mniej niż w 2017 r. Kwota wypłaconych świadczeń wyniosła 62,8 mln zł i była o 18,1 mln niższa trzy lata wcześniej.

Rozdział 5

Chapter 5

Pomoc społeczna

Social assistance

Instrumentem polityki społecznej państwa, mającym za zadanie wspieranie obywateli w trudnych sytuacjach życiowych, są instytucje i zasiłki pomocy społecznej. Działania instytucji organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując na zasadzie partnerstwa, z podmiotami niepublicznymi, w tym z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi. Wśród beneficjentów wyróżnia się osoby, które korzystają ze środowiskowej pomocy społecznej oraz beneficjentów stacjonarnych form pomocy społecznej.

Tablica 18. Pomoc społeczna stacjonarna^a
Stan w dniu 31 grudnia
Table 18. Stationary social welfare^a
As of 31 December

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Placówki Centres	104	110	110	113	113	113
Miejsca Places						
ogółem total	7983	8189	8182	8165	8109	8170
na 10 tys. mieszkańców per 10 thousand population	32,0	32,9	33,0	33,1	33,0	33,5
Mieszkańcy Residents						
ogółem total	7609	7827	7836	7927	7845	7269
na 10 tys. ludności per 10 thousand population	30,5	31,5	31,6	32,1	32,0	29,8

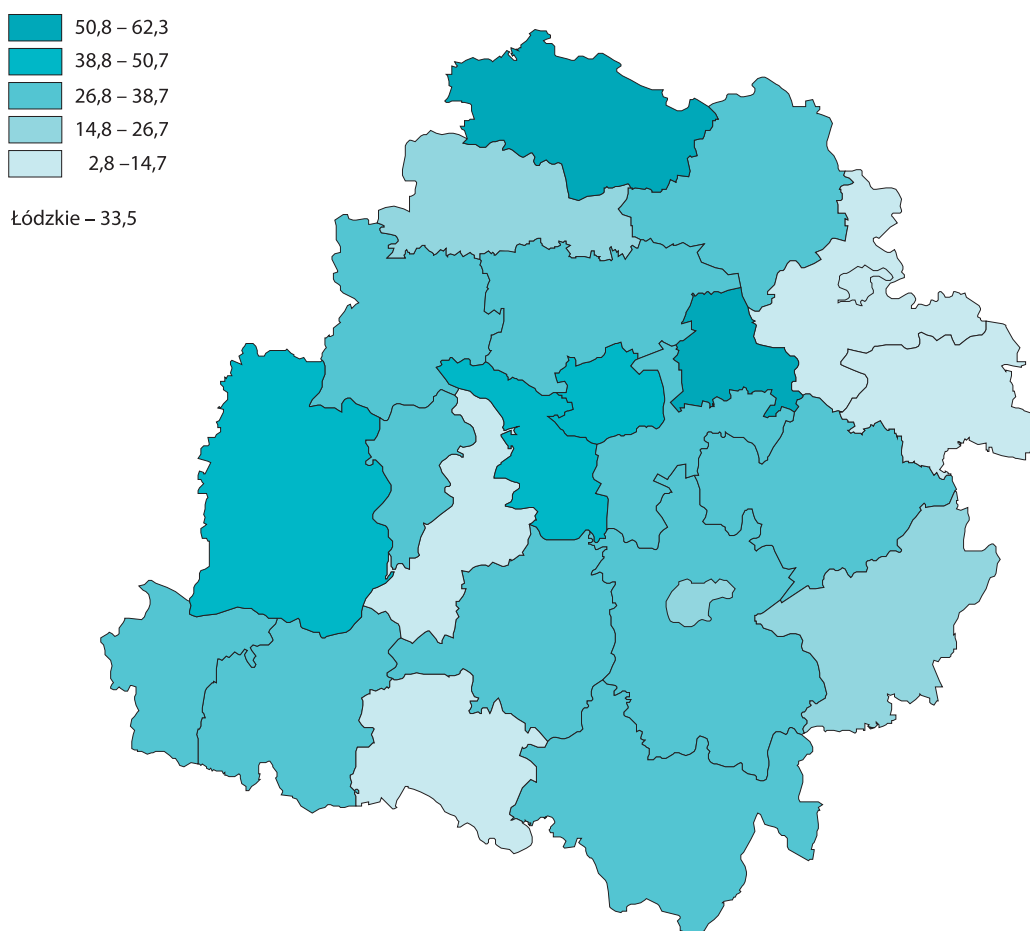
a Łącznie z filiami oraz ze środowiskowymi domami samopomocy.
a Including branches and community self-help homes.

W 2020 r. w województwie łódzkim funkcjonowało 113 domów i zakładów pomocy społecznej (łącznie z filiami), czyli placówek świadczących usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne. Stanowiły one 6,0% wszystkich tego typu placówek w kraju. Placówki stacjonarne pomocy społecznej dysponowały łącznie 8,2 tys. miejsc. W pierwszym z analizowanych lat były to odpowiednio 104 placówki oraz 8,0 tys. miejsc. Liczba pensjonariuszy zmalała w tym czasie o 4,5% do 7,3 tys. Na umieszczenie w zakładzie oczekiwało 221 osób (wobec 190 pięć lat wcześniej). Wśród ogółu placówek 56,6% to domy pomocy społecznej z 6,5 tys. miejsc, z których skorzystało 5,9 tys. mieszkańców.

W 2020 r. przeznaczonych było 38 stacjonarnych zakładów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku (o 8 więcej niż w 2015 r.), 29 placówek dla przewlekle somatycznie chorych (wobec 24 w 2015 r.) oraz 23 placówki dla osób bezdomnych (w 2015 r. – 21). W ostatnim z badanych lat w zakładach stacjonarnych pomocy społecznej przebywało 57 mieszkańców w wieku do 18 lat, tj. 0,8% ogólnej liczby pensionariuszy. Na przestrzeni analizowanych lat ich liczba zmniejszyła się o 106 osób. W domach pomocy społecznej mieszkało 13 osób do 18 roku życia niepełnosprawnych intelektualnie (w 2015 r. – 30 osób).

Wskaźniki liczby miejsc i mieszkańców placówek stacjonarnej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w województwie łódzkim w 2020 r. wyniosły odpowiednio 33,5 i 29,8, natomiast w pierwszym z analizowanych lat ukształtowały się na poziomie 32,0 oraz 30,5.

Mapa 6. Miejsca w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej^a na 10 tys. ludności w 2020 r.
Map 6. Places in stationary social welfare facilities^a per 10 thousand population in 2020

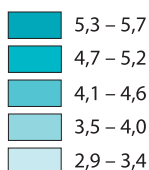
^a Łącznie z filiami oraz ze środowiskowymi domami samopomocy.
^a Including branches and community self-help homes.

W przekroju terytorialnym najwyższe wartości wskaźnika charakteryzującego liczbę miejsc w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej na 10 tys. ludności odnotowano w powiatach kutnowskim (62,3) oraz brzezińskim (62,0), najniższe natomiast w powiatach: łaskim (2,8), pajęczańskim (6,7), skierniewickim (8,4), rawskim (10,1) oraz Skierniewicach (13,4).

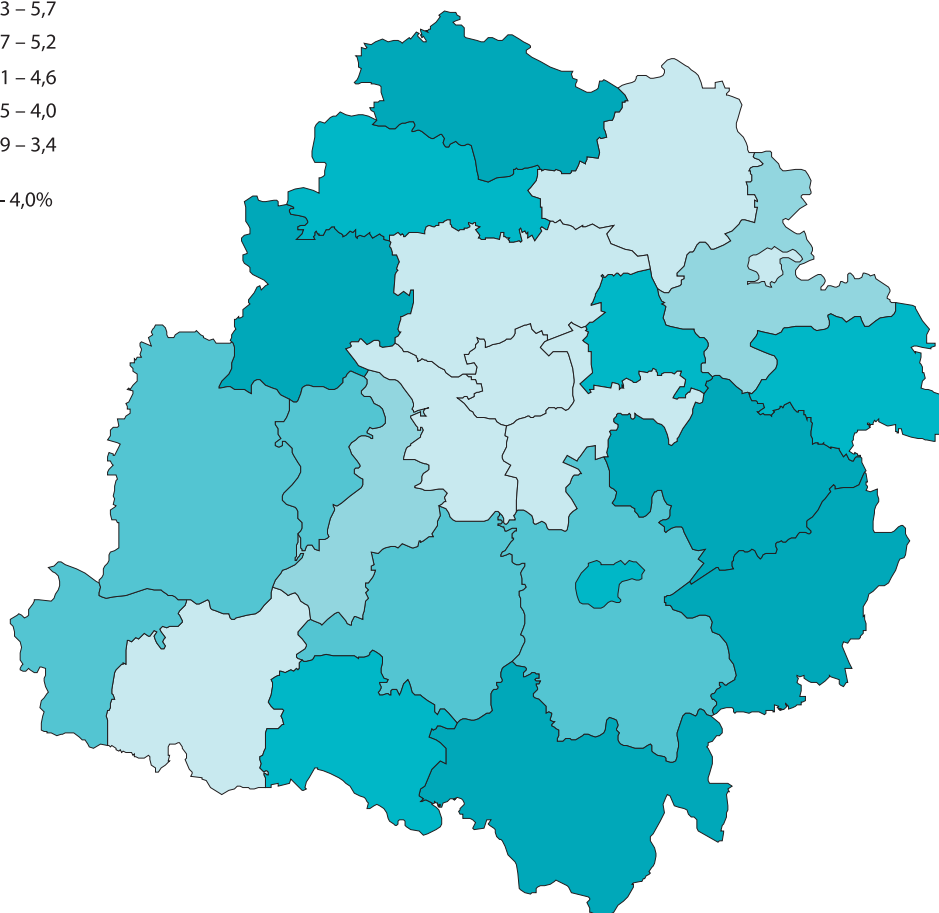
Łączna liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej (beneficjenci w gospodarstwach domowych oraz osoby bezdomne) w 2020 r. wyniosła 97,4 tys. co stanowiło 4,0% ogólnej liczby ludności, tj. o 3,0 p. proc. mniej niż w 2015 r. Odsetek beneficjentów w wieku przedprodukcyjnym ukształtował się na poziomie 6,7%, wobec 13,6% na początku analizowanego okresu.

Mapa 7. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej w 2020 r.
Map 7. Scope of use of social assistance at domicile in 2020

Udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem
Share of beneficiaries from community social assistance in the total population

Łódzkie – 4,0%

W ostatnim z analizowanych lat w przekroju terytorialnym najwyższym udziałem beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem charakteryzowały się powiaty: opoczyński (5,7%), poddębickim (5,7%), kutnowski (5,6%) oraz radomzczański (5,5%). Najmniejszy udział tego odsetka wystąpił w powiatach: pabianickim (2,9%), łowickim (3,1%), łódzkim-wschodnim (3,2%) oraz Łodzi (3,2%).

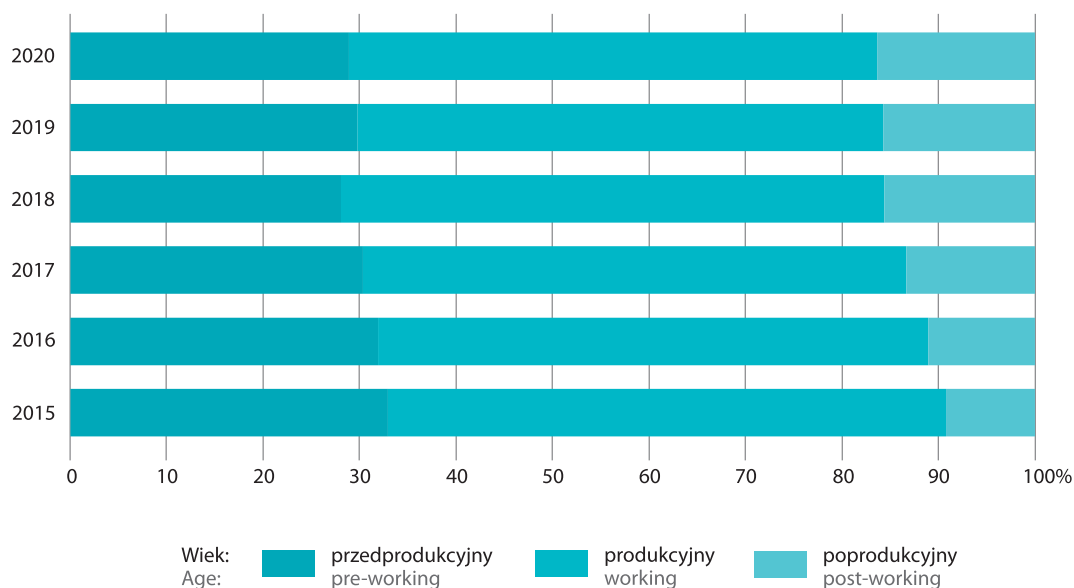
W 2020 r. w województwie łódzkim z pomocy społecznej korzystało 51,6 tys. gospodarstw domowych, tj. o 26,2 tys. mniej niż w 2015 r. W skład tych gospodarstw wchodziło 96,2 tys. osób, czyli o 78,2 tys. mniej niż na początku obserwowanego okresu.

Tablica 19. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej
Table 19. Households receiving of social assistance benefits

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem Total	77788	73154	67436	70164	56867	51552
Gospodarstwa jednoosobowe Single-person households	38882	38644	37761	44102	34573	32790
Gospodarstwa wieloosobowe Multi-person households	38906	34509	29675	26062	22295	18762
w tym gospodarstwa z dziećmi w wieku poniżej 18 lat na utrzymaniu in which households with dependent children under 18 years old	27901	24169	21223	18742	15942	13321

Ludność w gospodarstwach z dochodami poniżej kryterium dochodowego³ stanowiła 58,9% ogółu ludności korzystającej z pomocy społecznej, tj. o 13,1 p. proc. mniej niż w pierwszym z analizowanych lat. W porównaniu z 2015 r. zmniejszył się udział podopiecznych w wieku przedprodukcyjnym (z 32,9% do 28,9%) i osób w wieku produkcyjnym (z 57,9% do 54,8%), zwiększył się natomiast odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (z 9,2% do 16,3%).

Wykres 21. Struktura ludności w gospodarstwach domowych korzystającej z pomocy społecznej
Chart 21. Structure of population in households receiving of social assistance benefits

³ Kryterium dochodowe wynosiło: od 1 października 2012 r. do 30 września 2015 r. – 456 zł na osobę w gospodarstwie wieloosobowym i 542 zł na osobę samotną (w gospodarstwie jednoosobowym lub bezdomną); od 1 października 2015 r. do 30 września 2018 r. – 514 zł na osobę w gospodarstwie wieloosobowym i 634 zł na osobę samotną; od 1 października 2018 r. – 528 zł na osobę w gospodarstwie wieloosobowym i 701 zł na osobę samotną.

W 2020 r. w gospodarstwach domowych z dochodami poniżej kryterium dochodowego podstawową formą pomocy, z której korzystało 29,2 tys. gospodarstw, stanowiła pomoc pieniężna, głównie w postaci zasiłku celowego. Jedynie w pierwszym spośród wszystkich analizowanych lat przeważającą formą pomocy pieniężnej z której korzystały gospodarstwa był zasiłek okresowy. W gospodarstwach z dochodami powyżej kryterium przeważały gospodarstwa korzystające ze świadczeń w formie niepieniężnej. W 2020 r. było to 16,3 tys. gospodarstw, w tym ludność z 4,1 tys. gospodarstw korzystała z pomocy w formie posiłków.

Głównymi przyczynami pobierania świadczeń pomocy społecznej przez gospodarstwa domowe były problemy zdrowotne – 18,1 tys. gospodarstw (29,1 tys. w 2015 r.) oraz bezrobocie – 17,6 tys. (37,9 tys. w 2015 r.). Do innych istotnych przyczyn należały sprawy rodzinne – 6,6 tys. (14,6 tys. w 2015 r.) oraz problemy społeczne – 3,3 tys. (5,7 tys. w 2015 r.).

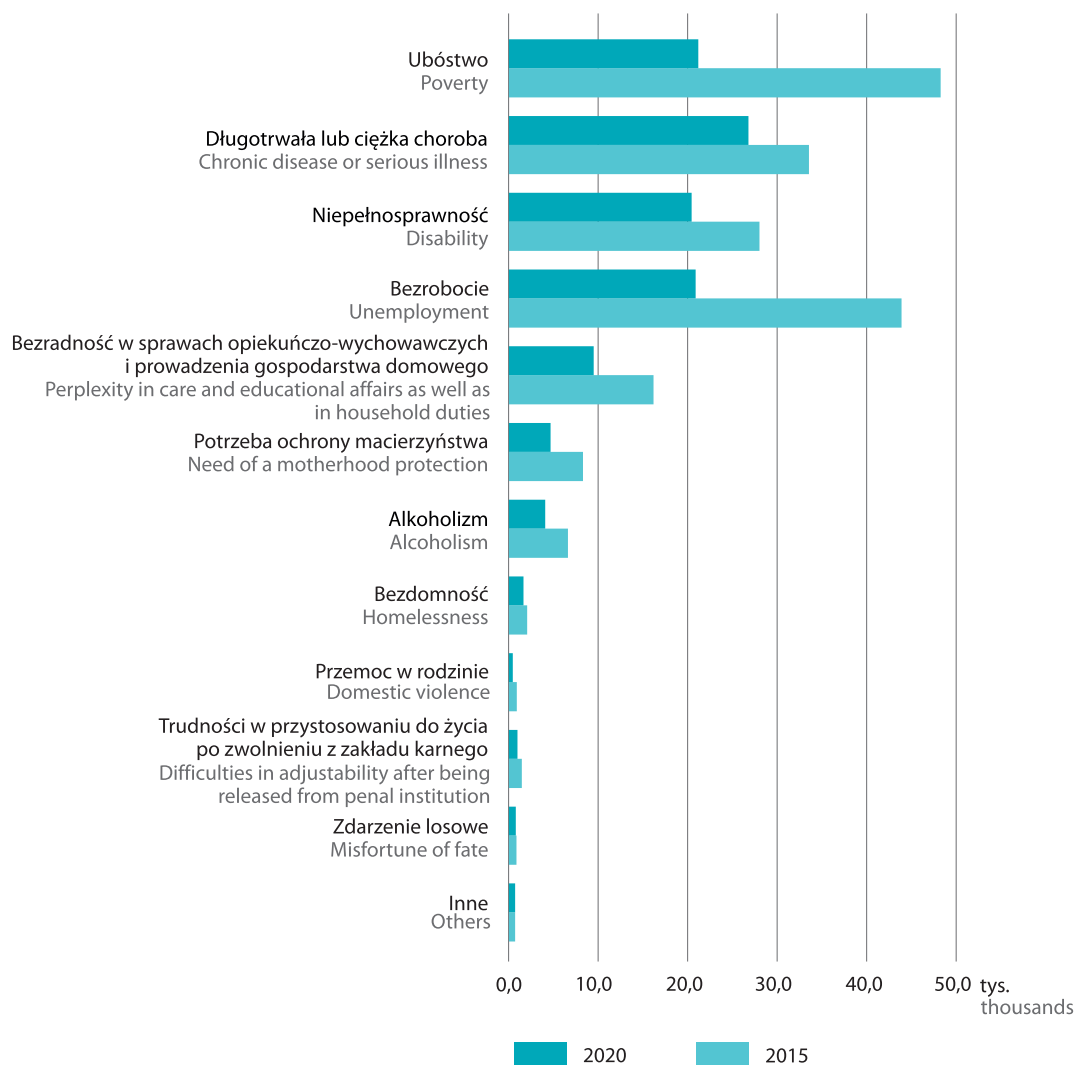
Ponad połowa (57,5%) osób w wieku 15 lat i więcej w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej o dochodach poniżej kryterium dochodowego, posiadała własne źródło utrzymania, pozostała grupa (42,5%) osób pozostawała na utrzymaniu innych członków gospodarstwa. W 2015 r. struktura według źródła utrzymania kształtowała się podobnie – odpowiednio 55,1% i 44,9%. Wśród osób posiadających własne źródło utrzymania dominowały osoby utrzymujące się z niezarobkowych źródeł (82,9% w 2020 r. wobec 75,2% w 2015 r.), głównie z innych świadczeń socjalnych.

W 2020 r. świadczenia społeczne w ramach zadań własnych i zadań zleconych jednostkom samorządu terytorialnego przyznano na podstawie decyzji 103,3 tys. osób, bez względu na liczbę pobieranych świadczeń, ich rodzaj, formę oraz źródło finansowania (o 65,6 tys. osób mniej niż w 2015 r.). Rzeczywista liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej wyniosła 68,6 tys. (115,2 tys. w 2015 r.), co stanowiło 6,2% wszystkich beneficjentów w kraju objętych pomocą społeczną.

Wskaźnik osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej wyniósł w województwie łódzkim 280 osób na 10 tys. ludności (w 2015 r. – 461). Wskaźnik ten dla Polski był nieznacznie wyższy i w 2020 r. wyniósł 287 osób na 10 tys. mieszkańców, wobec 460 osób w pierwszym z analizowanych lat.

Kwota świadczeń na pomoc w formie pieniężnej i niepieniężnej w 2020 r. wyniosła łącznie 218,7 mln zł, czyli o 12,0% mniej w porównaniu z początkiem obserwowanego okresu. W przeliczeniu na jednego mieszkańca na pomoc społeczną wydano 89,30 zł (w kraju – 91,50 zł), natomiast na jednego beneficjenta przypadało 3185,58 zł, tj. o 2,78 zł mniej niż średnio w skali całego kraju.

Wykres 22. Powody przyznania pomocy społecznej rodzinie na podstawie decyzji
 Chart 22. Reasons for granting social assistance to a family based on the decisions

W jednej rodzinie mogło wystąpić kilka przyczyn udzielenia pomocy społecznej. W 2020 r. najczęściej pomocy udzielano z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby – 26,8 tys. rodzin (o 6,7 tys. mniej niż w 2015 r.), ubóstwa – 21,2 tys. rodzin (mniej o 27,1 tys.), bezrobocia – 20,8 tys. rodzin (mniej o 23,0 tys.) oraz niepełnosprawności – 20,4 tys. rodzin (mniej o 7,6 tys.). Innymi powodami udzielenia pomocy były: bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego – 9,5 tys. rodzin (mniej o 6,7 tys.), potrzeba ochrony macierzyństwa – 4,6 tys. rodzin (mniej o 3,7 tys.) oraz alkoholizm – 4,0 tys. rodzin (mniej o 2,6 tys.). Ponadto, jako powody przyznania pomocy wystąpiły m.in: bezdomność – 1,6 tys., trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego – 1,0 tys., zdarzenia losowe – 0,8 tys., przemoc w rodzinie – 0,5 tys., narkomania – 0,3 tys., sytuacja kryzysowa – 0,3 tys. rodzin.

Środowiskową pomoc pieniężną stanowią między innymi zasiłki stałe, okresowe, celowe, pomoc na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki, pomoc dla cudzoziemców. W przypadku pomocy niepieniężnej obejmuje ona m.in: posiłek, schronienie w placówkach dla bezdomnych, ubranie, sprawienie pogrzebu, usługi opiekuńcze, pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej. Osoby potrzebujące mogły otrzymać pomoc w obu formach.

W 2020 r. świadczenie w formie pieniężnej otrzymało na podstawie decyzji 76,6 tys. osób, tj. o 40,3 tys. mniej niż w 2015 r. Dużą grupę beneficjentów (54,1% ogółu korzystających z pomocy pieniężnej) stanowiły osoby korzystające z zasiłków celowych. Były one przyznawane z tytułu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, pokrycia części lub całości wydatków na świadczenia zdrowotne, zakup żywności, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, wykonania drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, pokrycia kosztów pogrzebu. Zasiłki były również przyznawane osobie lub rodzinie, która poniosła straty w wyniku zdarzenia losowego, klęski żywiołowej lub ekologicznej. Zasiłki okresowe wypłacono 27,1% osób z ogólnej liczby korzystających ze świadczeń w formie pomocy pieniężnej. Zasiłki stałe wypłacane osobom całkowicie niezdolnym do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności przyznano 17,7% ogółu korzystających.

Tablica 20. Osoby korzystające z pomocy pieniężnej^a na 10 tys. ludności
Table 20. Recipients of monetary assistance^a per 10 thousand population

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem Total	467,9	429,0	395,9	365,0	341,2	313,0
w tym zasiłki of which benefits						
stałe permanent	64,7	64,8	65,0	61,6	59,0	55,5
okresowe temporary	147,7	133,2	117,9	102,4	93,3	85,0
celowe appropriated	252,7	228,1	210,0	197,9	185,7	169,4

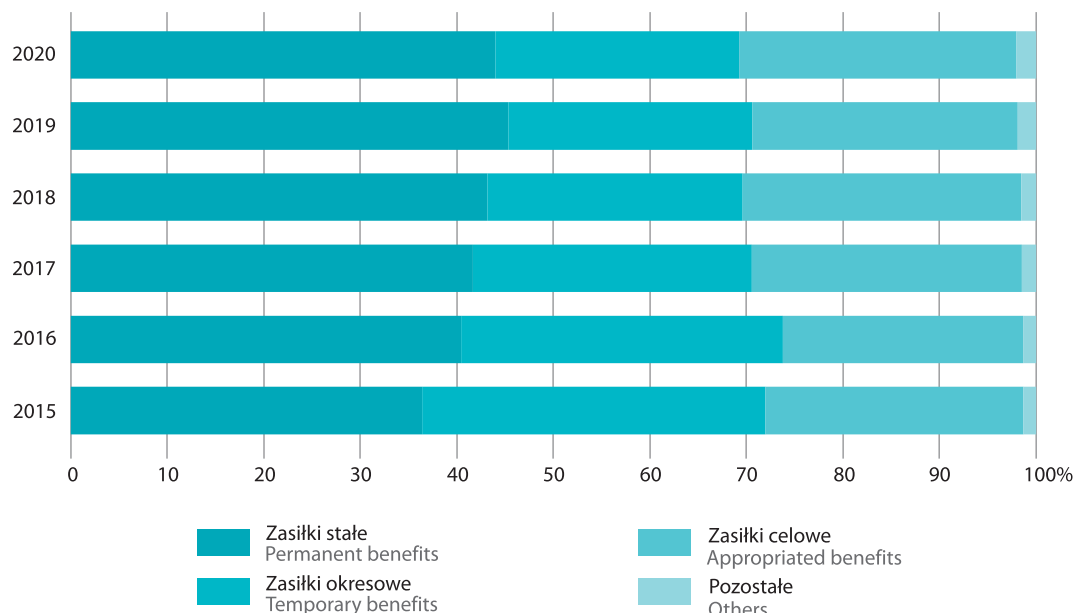
a W podziale według form świadczeń korzystający mogą być wykazani kilkakrotnie.
a Under the item benefits, recipients may be shown several times.

W województwie łódzkim w 2020 r. z pomocy pieniężnej na 10 tys. ludności skorzystało 313 osób (w kraju – 274), tj. o 155 mniej niż w 2015 r. Relatywnie najwięcej osób pobierało zasiłki celowe – 170 osób na 10 tys. ludności, a najmniej stałe – 56 osób.

Kwota świadczeń na pomoc w formie pieniężnej wyniosła w 2020 r. 168,8 mln zł, czyli o 28,3 mln zł mniej w porównaniu z pierwszym obserwowanym rokiem. Pomimo, że najwięcej osób pobierało zasiłki celowe, to kwota świadczeń największa była w przypadku zasiłków stałych i stanowiła 44,0% wszystkich świadczeń pomocy pieniężnej, natomiast w 2015 r. odsetek ten wyniósł 36,4%.

Na pomoc pieniężną na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki dla 40 osób opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze i socjoterapii wydatkowano 164,2 tys. zł, natomiast dla 3 osób opuszczających schroniska dla nieletnich i zakłady poprawcze – 9,9 tys. zł. W pierwszym z analizowanych lat z tej formy pomocy skorzystało odpowiednio 115 i 17 osób, a wydatkowa na ten cel 371,3 tys. zł oraz 63,7 tys. zł.

Wykres 23. Struktura wydatków na świadczenia pieniężne
 Chart 23. Structure of expenditures on monetary benefits

Świadczenie w formie niepieniężnej przyznano na podstawie decyzji 26,7 tys. osób, tj. o 25,3 tys. mniej w porównaniu z 2015 r. Był to przede wszystkim codzienny gorący posiłek (69,9% wszystkich korzystających z pomocy niepieniężnej) oraz usługi opiekuńcze obejmujące zaspokajanie codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, pielęgnację, zapewnienie kontaktów z otoczeniem oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi (25,3%).

W przeliczeniu na 10 tys. ludności z pomocy niepieniężnej skorzystało 109 osób, tj. o 99 osób mniej niż w 2015 r. (w skali kraju – 135, tj. o 98 osób mniej niż w 2015 r.). Najwyższy wskaźnik korzystających na 10 tys. ludności dotyczył wydawanych posiłków – 76 osób korzystających wobec 173 osób w 2015 r.

Tablica 21. Osoby korzystające z pomocy niepieniężnej^a na 10 tys. ludności
Table 21. Recipients of non-monetary assistance^a per 10 thousand population

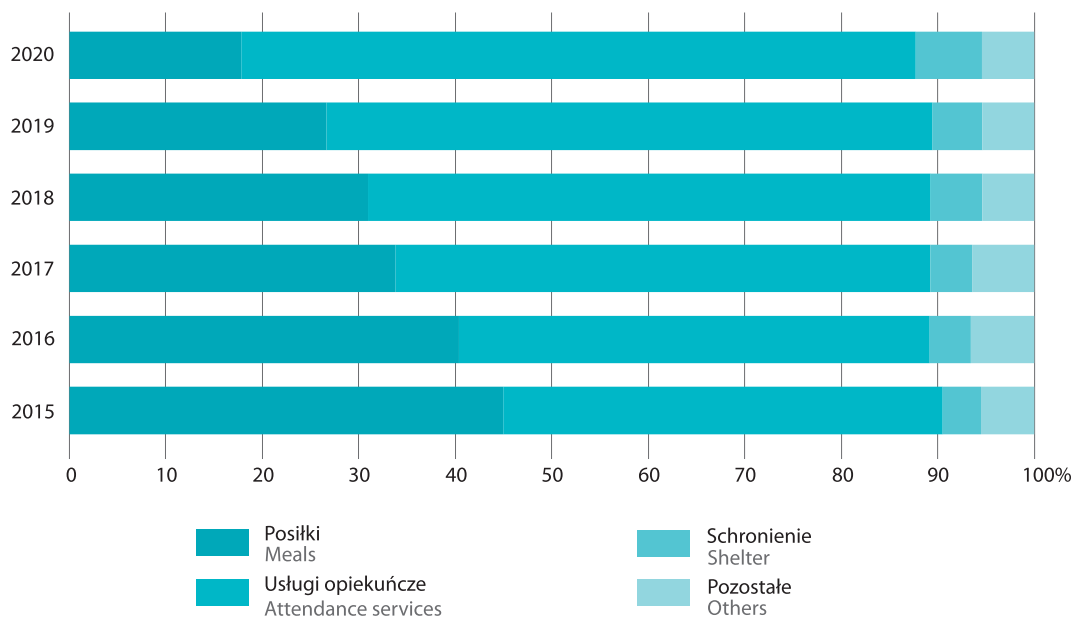
Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem Total	208,1	187,8	162,7	147,9	132,5	109,0
w tym of which						
schronienie shelter	2,8	2,7	2,8	3,3	3,0	3,0
posiłek meal	173,2	152,5	128,2	113,9	97,7	76,1
usługi opiekuńcze attendance services	28,2	29,3	28,8	28,4	29,3	27,6

a W podziale według form świadczeń korzystający mogą być wykazani kilkakrotnie.
 a Under the item benefits, recipients may be shown several times.

Na pomoc niepieniężną asygnowano w 2020 r. 49,9 mln zł, czyli o 3,0% mniej niż w pierwszym z analizowanych lat. Największy udział w tej kwocie stanowiły wydatki na pomoc w postaci usług opiekuńczych – 69,9% oraz posiłków – 17,8%.

Na pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, na zagospodarowanie oraz pomoc w uzyskaniu zatrudnienia i w formie pracy socjalnej dla 13 osób opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze i socjoterapii wydatkowano 9,9 tys. zł. W 2015 r. z tej formy pomocy skorzystały 52 osoby uzyskując łączne wsparcie w wysokości 21,6 tys. zł.

Wykres 24. Struktura wydatków na świadczenia niepieniężne
Chart 24. Structure of expenditures on non-monetary benefits

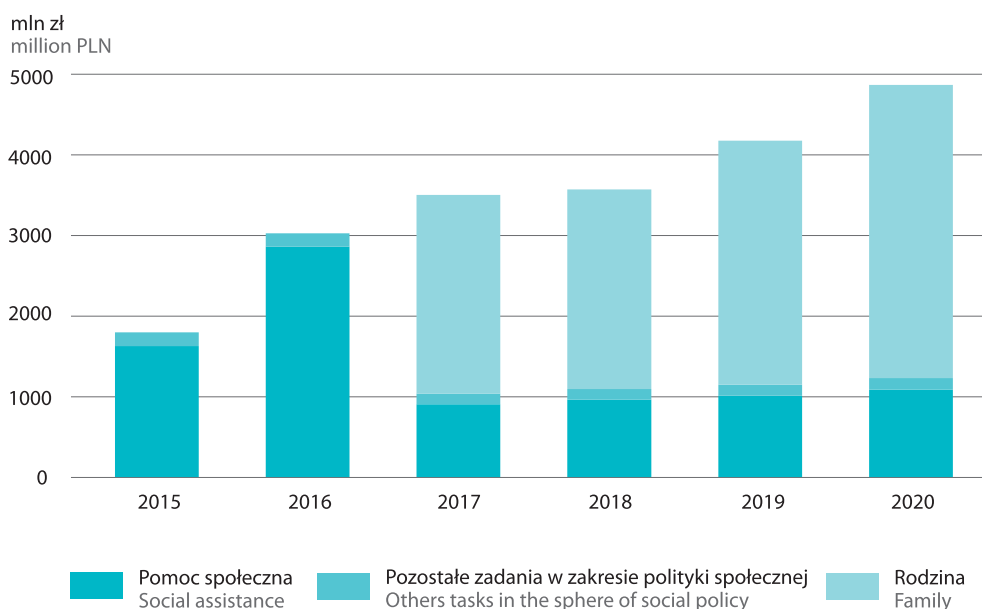

Finansowanie zadań w obszarze pomocy społecznej oraz wsparcia rodziny na poziomie jednostek samorządowych realizowane jest w ramach działów „Pomoc społeczna” i „Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej” oraz od 2017 r. również w dziale „Rodzina”. Zadania te wynikają głównie z ustawy o pomocy społecznej, a także ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci i są one prowadzone w ramach zadań własnych oraz zadań zleconych. Zadania własne finansowane są z własnych środków jednostek samorządu terytorialnego, natomiast środki na realizację zadań zleconych zapewnia budżet państwa w formie dotacji.

W 2020 r. w województwie łódzkim na wydatki na pomoc społeczną, pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej oraz rodzinę z budżetów jednostek samorządowych wszystkich kategorii (gmin, miast na prawach powiatu, powiatów i województwa) przekazano łączną kwotę 4857,4 mln zł, czyli o 3065,1 mln zł większą niż w 2015 r. Udział wydatków z tych trzech działów w strukturze wydatków budżetowych ogółem w 2020 r. ukształtował się na poziomie 26,7%, tj. o 12,2 p. proc. wyższym niż na początku analizowanego okresu.

Wykres 25. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego w działach: Pomoc społeczna, Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej oraz Rodzina

Chart 25. Budget expenditure of local government units in divisions: Social assistance, Other tasks in sphere of social policy and Family

Na 1 mieszkańca województwa łódzkiego, z wydatków na pomoc społeczną, pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej oraz rodzinę poniesionych przez jednostki samorządowe w 2020 r. przypadają przeciętnie 1984 zł (o 1266 zł więcej niż w 2015 r.).

Tablica 22. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego w działach: Pomoc społeczna, Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej oraz Rodzina

Table 22. Budget expenditure of local government units in divisions: Social assistance, Other tasks in sphere of social policy and Family

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	w mln złotych in million PLN					
Województwo Voivodship	30,0	30,2	36,8	48,8	51,4	70,5
Powiaty Powiats	297,7	316,7	345,0	370,0	404,3	454,0
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	600,0	894,8	1020,9	1036,7	1249,3	1470,6
Gminy Gminas	864,6	1776,2	2090,7	2106,8	2461,9	2862,4

a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
a Excluding of gminas which are also cities with powiat status.

Z budżetów gmin w 2020 r. wydatkowano łącznie 2862,4 mln zł (w 2015 r. – 864,6 mln zł), czyli 58,9% wszystkich środków przekazanych z budżetów jednostek samorządowych na pomoc społeczną oraz wsparcie rodziny (w 2015 r. – 48,2%), z czego 84,5% (2419,3 mln zł) przypadało na dział „Rodzina”. Wydatki na ośrodki pomocy społecznej stanowiły 5,0% ogólnej kwoty wydatków w tych działach, natomiast wydatki na zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe – 2,2%. W analizowanym okresie odnotowano cztero i półkrotny wzrost wydatków na tworzenie i funkcjonowanie żłobków – z 11,3 mln zł do 50,5 mln zł. Zwiększyły się również wydatki gmin na ośrodki pomocy społecznej (ze 106,5 do 143,1 mln zł), domy pomocy społecznej (z 19,4 do 37,5 mln zł), usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze (z 17,7 do 32,8 mln zł), funkcjonowania rodzin zastępczych (z 5,9 do 11,4 mln zł). Zmniejszeniu natomiast uległy wydatki na zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe o 9,9 mln zł do poziomu 63,3 mln zł.

Z budżetów miast na prawach powiatu w 2020 r. na wydatki na pomoc społeczną, pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej oraz rodzinę przeznaczono łącznie 1470,6 mln zł (tj. o 145,1% więcej niż w 2015 r.), czyli 30,3% środków wydatkowanych przez jednostki samorządowe na zadania w tym zakresie. Prawie trzy czwarte (74,1%) wydatków obejmowało dział „Rodzina”. Na domy pomocy społecznej wydatkowano 138,3 mln zł (o 50,9 mln zł więcej wobec 2015 r.), co stanowiło 9,4% ogółu wydatków we wszystkich analizowanych działach. Na ośrodki pomocy społecznej przeznaczono 57,9 mln zł (wzrost o 13,9 mln zł), natomiast na utrzymanie placówek opiekuńczo-wychowawczych – 54,1 mln zł (wzrost o 10,4 mln zł).

Wydatki powiatów w 2020 r. w obszarze pomocy społecznej, pozostałych zadań w zakresie polityki społecznej oraz rodziny wyniosły 454,0 mln zł, co stanowiło 9,3% łącznych wydatków jednostek samorządowych w omawianych działach. W porównaniu z 2015 r. wydatki te wzrosły o 156,3 mln zł, tj. o 52,5%. Wydatki w dziale „Rodzina” stanowiły 26,0% ogółu wydatków powiatów w trzech rozpatrywanych działach. Na finansowanie domów pomocy społecznej przeznaczono 46,2% środków. Na przestrzeni analizowanych lat odsetek ten zwiększył się o 3,4 p. proc. Na funkcjonowanie rodzin zastępczych wydatkowano 13,6% ogółu środków, natomiast na działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych – 10,9%.

Z budżetu województwa na wydatki w omawianych działach w 2020 r. przeznaczono 70,5 mln zł, tj. o 135,0% więcej niż w 2015 r. Kwota ta stanowiła 1,5% łącznych wydatków budżetu województwa w obszarze pomocy społecznej i wsparcia rodziny. Na funkcjonowanie regionalnych ośrodków polityki społecznej rozdysponowano 8,7% wydatków województwa w analizowanych działach, co oznacza spadek tego odsetka o 6,4 p. proc. wobec 2015 r.

Uwagi ogólne

1. Dane zamieszczone w publikacji – jeśli nie zaznaczono inaczej – podano w każdorazowym podziale administracyjnym kraju.
W tablicach zawierających informacje w podziale na miasta i wieś, przez „miasta” rozumie się gminy miejskie oraz miasta w gminach miejsko-wiejskich, przez „wieś” – gminy wiejskie oraz obszary wiejskie w gminach miejsko-wiejskich.
2. Dane prezentowane są w układzie Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) obowiązującej w krajach Unii Europejskiej, wprowadzonej rozporządzeniem Nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 maja 2003 r. (Dz. Urz. UE L 154 z 21 czerwca 2003 r., z późn. zm.). Klasyfikacja została ustanowiona w celu zbierania, opracowania i rozpowszechniania na obszarze Unii Europejskiej porównywalnych danych dla statystyk regionalnych. Obecna czwarta rewizja (NUTS 2016) została wprowadzona Rozporządzeniem Komisji (UE) 2016/2066 z dnia 1 listopada 2016 r., zgodnie z którym od 1 stycznia 2018 r. Polskę podzielono na 3 poziomy, w ramach których funkcjonuje 97 jednostek statystycznych NUTS:
 - NUTS 1 – makroregiony (grupujące województwa) – 7 jednostek,
 - NUTS 2 – regiony (województwa lub ich części) – 17 jednostek,
 - NUTS 3 – podregiony (grupujące powiaty) – 73 jednostki.
3. Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.
4. Do przeliczeń danych według liczby ludności – jeśli nie zaznaczono inaczej – przyjęto liczbę ludności według krajowej definicji zamieszkania, opracowaną metoda bilansową.
Przy przeliczaniu na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) danych według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 grudnia, a przy przeliczaniu danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku – według stanu w dniu 30 czerwca.
Do przeliczeń przyjęto liczbę ludności opracowaną na bazie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011.
5. Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się nieznacznie różnić od podanych wielkości „ogółem”.
6. Informacje statystyczne pochodzące ze źródeł spoza Urzędu Statystycznego opatrzone odpowiednimi notami.
7. Szersze informacje oraz szczegółowe wyjaśnienia metodyczne publikowane są w zeszytach metodycznych oraz opracowaniach branżowych Głównego Urzędu Statystycznego.

General notes

1. Data in the publication, unless otherwise indicated, are presented according to administrative division of the country in a given period.
In the tables containing information divided into urban areas and rural areas, the term "urban areas" is understood as urban gminas and towns in urban-rural gminas, while the term "rural areas" is understood as rural gminas and rural area in urban-rural gminas.
2. Data are presented in accordance with the Classification of Territorial Units for Statistics (NUTS), obligatory in the countries of the European Union, introduced according to the Regulation No. 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 (Official Journal of the EU L 154, 21 June 2003, with later amendments). Classification was established to enable the collection, compilation and dissemination of harmonised regional statistical data in the European Union. Current, fourth revision (NUTS 2016) was introduced by Commission Regulation (EU) 2016/2066 of 21 November 2016, according to which from 1 January 2018 Poland is divided into 3 levels, under which there are 97 NUTS statistical units:
 - NUTS 1 – macroregions (grouping voivodships) – 7 units,
 - NUTS 2 – regions (voivodships or their parts) – 17 units,
 - NUTS 3 – subregions (grouping powiats) – 73 units
3. Relative numbers (indices, percentages) are, as a rule, calculated on the basis of absolute data expressed with higher precision than that presented in the tables.
4. For the purpose of calculating data by population number, unless otherwise indicated, the population number according to the national definition of residence, compiled using the balance method, was adopted.
When computing per capita data (per 1000 population, etc.) as of the end of a year, the population as of 31 December was adopted, whereas data describing the magnitude of a phenomenon within a year – as of 30 June.
For calculations, it was assumed to use the number of population calculated on the basis of the results of the Population and Housing Census 2011.
5. Due to data rounding, in some cases sums of components may slightly differ from the amount given in the item "total".
6. Statistical information derived from sources other than the Statistics Poland is indicated in the appropriate notes.
7. Broader information and detailed methodological description are published in methodological volumes and branch statistical publications of the Central Statistical Office.